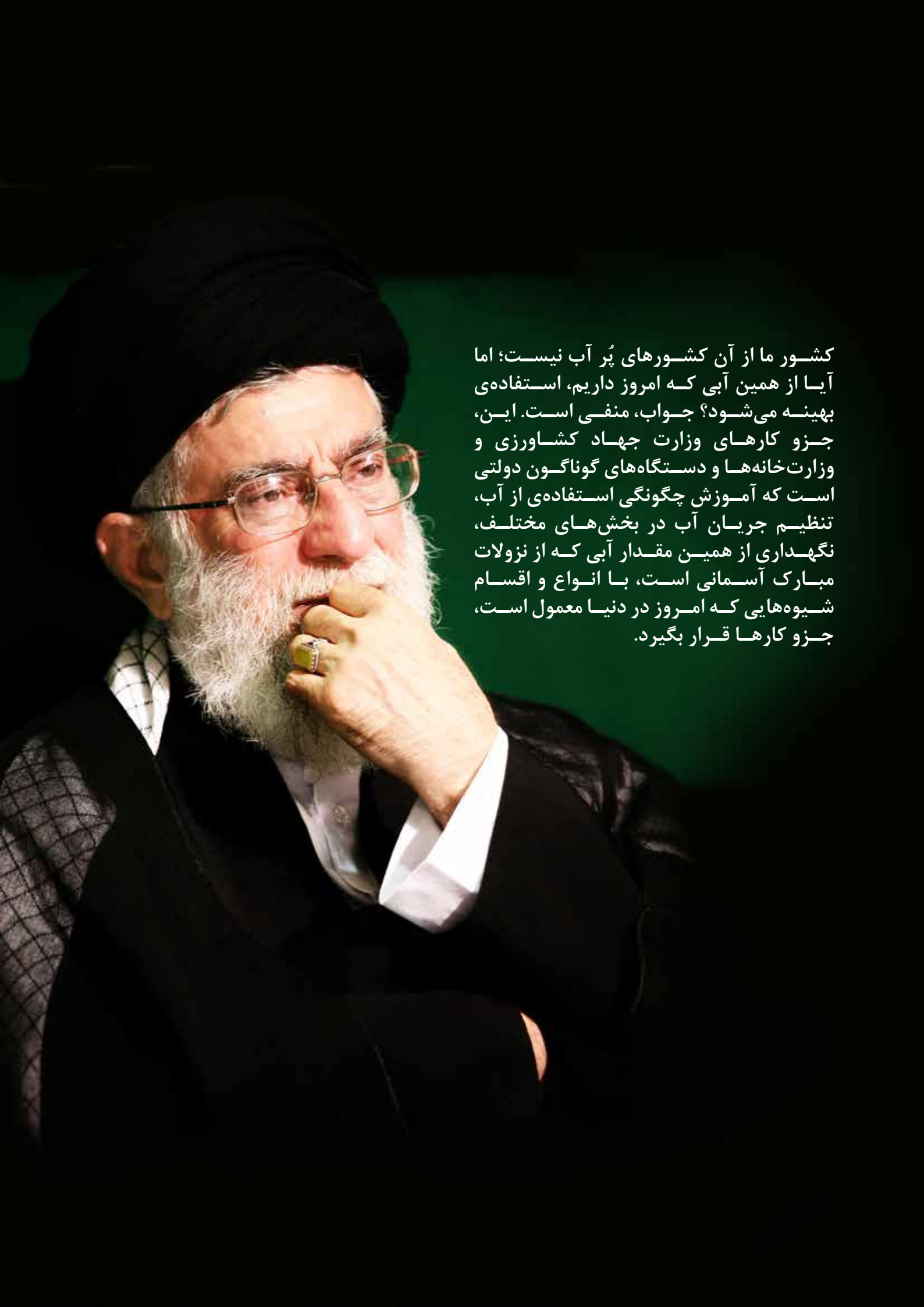


# ایبنا

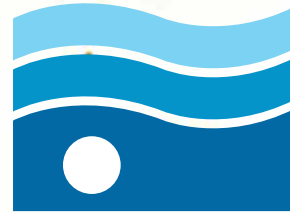
فصلنامه داخلی شرکت سهامی آب منطقه ای البرز  
شماره ۳ - پاییز ۱۴۰۰



کشور ما از آن کشورهای پُر آب نیست؛ اما آیا از همین آبی که امروز داریم، استفاده‌ی بهینه می‌شود؟ جواب، منفی است. این، جزو کارهای وزارت جهاد کشاورزی و وزارت‌خانه‌ها و دستگاه‌های گوناگون دولتی است که آموزش چگونگی استفاده‌ی از آب، تنظیم جریان آب در بخش‌های مختلف، نگهداری از همین مقدار آبی که از نزولات مبارک آسمانی است، با انواع و اقسام شیوه‌هایی که امروز در دنیا معمول است، جزو کارها قرار بگیرد.

# بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وزارت نیرو  
شرکت مدیریت منابع آب ایران



شرکت آب منطقه‌ای البرز

صاحب امتیاز: شرکت سهامی آب منطقه‌ای البرز  
تهیه و تنظیم: دفتر روابط عمومی شرکت سهامی آب منطقه‌ای البرز  
نشانی شرکت: البرز، کرج، مهرشهر، بلوار امام خمینی، خیابان بوستان،

شرکت سهامی آب منطقه‌ای البرز

کدپستی: ۳۱۸۶۷۱۷۵۹۸

تلفن: ۰۲۶ - ۳۳ ۳۴ ۲۳ ۰۰

تلفکس: ۰۲۶ - ۳۳ ۳۴ ۰۲۷۰

Emai:abnameh@gmail.com

## آنچه در این شماره می‌خوانیم:

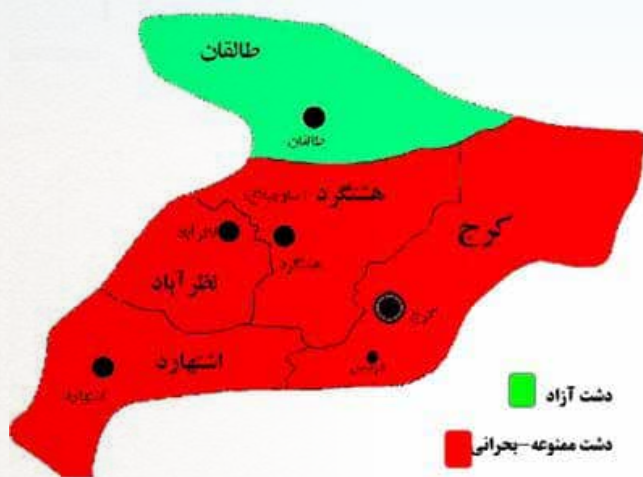
- ۴..... سرآغاز
- ۶..... اولین جلسه شورای عالی آب در دولت سیزدهم برگزار شد
- ۹..... معاون آب و آبفای وزیر نیرو معرفی شد
- ۹..... کسب عنوان دستگاه برتر در جشنواره شهید رجایی توسط شرکت آب منطقه‌ای البرز
- ۱۰..... بازدید استاندار البرز از پروژه تغذیه مصنوعی فردیس
- ۱۱..... بازدید مدیر عامل شرکت آب منطقه‌ای البرز از فاز اول طرح ساماندهی رودخانه شاهرود
- ۱۲..... برگزاری مانور تمرینی-آموزشی وزارت نیرو در منطقه مرکزی شمال کشور به میزبانی استان البرز
- ۱۳..... گزارش مدیر امور منابع آب اشتهارد از عملیات جلوگیری از اضافه برداشت و برداشت های غیر مجاز از منابع آب زیر زمینی
- ۱۳..... گزارش مدیر امور آب کرج از عملیات حفاظت از منابع آب سطحی و زیر زمینی شهرستان
- ۱۴..... حضور شرکت آب منطقه‌ای البرز در نمایشگاه دستاوردهای قوه قضائیه در استان البرز
- ۱۵..... فصل جدید همکاری شرکت آب منطقه‌ای البرز و صدا و سیمای استان برای آگاهی بخشی و فرهنگ سازی مصرف بهینه آب و عبور از تنش آبی
- ۱۶..... تاکید معاون حفاظت، بهره‌برداری و امور اجتماعی حوضه آبریز فلات مرکزی و شرقی بر عملیات اطلاع‌رسانی، فرهنگ‌سازی و آموزش در حفاظت کیفی منابع آب
- ۱۷..... برگزاری کارگاه مبنایی نوین مدیریت آب
- ۱۸..... آشنایی با شهرستان ساوجبلاغ و فعالیتهای امور منابع آب امور آب این شهرستان
- ۲۳..... بخش مقاله: مروری بر قوانین رودخانه‌ها و توجه به الزامات آن
- ۳۱..... بخش ورزش: گزارشی از فعالیت‌های کمیته ورزش

# سرآغاز

افزایش مصارف، تداوم خشکسالی‌ها و کسری مخزن آبخوان‌ها در استان حساس به آب، اهتمام در بهینه‌سازی مصرف و سازگاری با کم آبی را اجتناب ناپذیر کرده است



مهندس نجفیان  
مدیر عامل شرکت آب منطقه‌ای البرز



استان البرز سی و یکمین و کوچکترین استان ایران با مساحت حدود ۵۱۷۴ کیلومترمربع است طبق آخرین سرشماری در سال ۱۳۹۵، جمعیت استان البرز به ۲۷۱۲۴۰۰ نفر رسیده است. براساس گزارش مدیر کل آمار و اطلاعات استانداری البرز، میزان متوسط نرخ رشد سالانه جمعیت استان البرز سالانه ۲/۳۷ درصد است در حالی که متوسط نرخ رشد سالانه جمعیت در کل کشور ۱/۲۴ درصد می‌باشد. مساحت استان البرز ۰/۳ درصد از مساحت کل کشور است در حالیکه ۳/۳۹ درصد از سهم جمعیتی کشور به این استان اختصاص دارد و تراکم جمعیت در هر کیلومتر مربع از استان بر اساس آخرین مرز استان، ۵۲۴ نفر است. این رقم برای کل کشور برابر با ۴۹ نفر در کیلومترمربع است. تراکم جمعیت استان نزدیک ۱۱ برابر تراکم جمعیت کشور است که خود گواه اهمیت و ضرورت مدیریت منابع آب در این استان حساس به آب خواهد بود.

سالانه سطح آب آبخوان‌ها برابر با ۷۲ سانتی متر در سال است. کل کسری مخزن دوره ۳۰ ساله آبخوان‌ها در سطح استان ۱۳۷۳/۶۴ میلیون متر مکعب است و متوسط سالانه کسری مخزن آبخوان‌ها برابر با ۵۹/۷۲ میلیون متر مکعب است.

مطابق با آخرین گزارش ارائه شده از آمار بارش ایستگاه‌های منتخب استان توسط دفتر مطالعات پایه شرکت آب منطقه‌ای البرز، مجموع بارش از ابتدای سال آبی (۱۴۰۱-۱۴۰۰) تا کنون (۹ آبان ۱۴۰۰) در استان ۱۴/۷ میلیمتر بوده که در مقایسه با بارندگی در مدت مشابه سال آبی پیش از آن

این استان به دلیل وجود کلانشهر کرج و همجواری با ابرشهر تهران (پایتخت) و همچنین با توجه به مبادلات بسیار بالای روزانه نیروی انسانی و کالا و خدمات بین دو استان البرز و تهران از اهمیت بسیار بالایی در منطقه برخوردار است. مساحت محدود آبخوان‌های استان در حدود ۱۲۰۰ کیلومتر مربع، بعنوان تامین کننده نیازهای منابع آبی شرب، کشاورزی و صنعت استان، با چالش‌های فراوانی در تامین منابع آبی روبه‌رو است.

در سطح دشت‌های استان ارقام آب نمود آبخوان‌های آبرفتی مربوط به سال‌های آبی ۷۱-۱۳۷۰ لغایت ۹۹-۱۳۹۸ نشان می‌دهد که در دوره ۳۰ ساله سطح آب زیرزمینی آبخوان‌ها در سطح استان ۲۱ متر افت نموده است که متوسط افت

و ترویج مصرف بهینه آب و سازگاری با کم آبی با جدیت کامل پیگیری و اجرا شوند. بعد از یک دوره کوتاه پر بارشی، بلافاصله ما خشک‌ترین سال آبی را در سال آبی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ تجربه نمودیم؛ لذا در شرایط گرمایش کره زمین و تغییر اقلیم که متأسفانه بر آب و هوای ایران تأثیر منفی و مخرب بر جای می‌گذارد و میزان بارش‌ها را کاهش و تبخیر و از دسترس خارج شدن منابع آب تجدید پذیر را تشدید می‌کند وضعیت منابع آب تجدیدپذیر کشور و استان ما در شرایط عدم اطمینان قرار گرفته و عزمی راسخ جمعی برای پایداری منابع آب استان و به تعادل رسانیدن منابع و مصارف آب داشته باشیم.

(۳۳/۹ میلیمتر) و متوسط دوره آماری (۲۸/۲ میلیمتر) به ترتیب ۵۶/۶ درصد و ۴۷/۸ درصد کاهش داشته است. مجموع بارش از ابتدای سال ۱۴۰۰ تا پایان مهرماه در استان ۷۰/۴ میلیمتر بوده که در مقایسه با بارندگی در مدت مشابه سال پیش (۲۷۱/۷ میلیمتر) و متوسط دوره آماری (۱۶۳/۸ میلیمتر) به ترتیب ۷۴ درصد و ۵۷ درصد کاهش داشته است. با روند تغییر اقلیم و خشک‌تر شدن ایران و همچنین افزایش جمعیت استان و تقاضای فزاینده برای آب در همه بخش‌ها، استرس آبی تشدید می‌شود. آمار و ارقام فوق و شرایط خاص استان البرز این امر محرز نموده است که ما منابع آب بیشتری را برای استحصال و پاسخگویی به مصارف آب استان نداریم بلکه منابع موجود نیز بسرعت در حال کاهش می‌باشند، لذا باید برنامه‌هایی با رویکرد مدیریت تقاضا



## رئیس جمهور در اولین جلسه شورای عالی آب در دولت سیزدهم:



با وضعیت آبی کشور تدوین کنند و کلیه طرح‌های صنعتی و کشاورزی با توجه به کاهش مصرف به اجرا درآید. رئیس جمهور بر تسریع در اجرای طرح‌های مربوط به بخش آب، تأکید کرد و گفت: طرح‌های مربوط به آبرسانی و جمع‌آوری فاضلاب، در کنار افزایش نصب آب شیرین‌کن‌ها برای شهرها و روستاهای ساحلی با تلاش مضاعف تکمیل شود تا مردم از مزایای آن برخوردار شوند.

آیت‌الله دکتر سید ابراهیم رئیسی در نخستین جلسه «شورای عالی آب» در دولت سیزدهم با تأکید بر ضرورت رعایت عدالت در توزیع آب، گفت: مردم از دولت انتظار اجرای عدالت دارند و در توزیع آب لازم است گزارش میزان موجودی و نحوه تقسیم آن با توجه به منابع، به مردم ارائه شود و در این شرایط قطعاً مردم نیز همکاری می‌کنند. دستگاه‌های اجرایی، ادارات و سازمان‌ها، باید برنامه‌های توسعه‌ای خود را متناسب



## وضعیت کنونی کشور در حوزه آب ایجاب می‌کند گزارش موجودی آب با مردم در میان گذاشته شود؛ معتمد اگر مردم در جریان میزان منابع آبی کشور قرار گیرند، حتماً در مدیریت مصرف آب همکاری بیشتری می‌کنند

کنونی کشور در حوزه آب ایجاب می‌کند گزارش موجودی آب با مردم در میان گذاشته شود، و معتمد اگر مردم در جریان میزان منابع آبی کشور قرار گیرند، حتماً در مدیریت مصرف آب همکاری بیشتری می‌کنند.

رئیس جمهور گفت: مردم همواره نشان داده‌اند، هر جا صادقانه به همکاری دعوت شوند به آن لبیک می‌گویند و لازم است دست‌اندرکاران حوزه آب از طریق رسانه‌ها مردم را در جریان وضع موجود قرار دهند.

در نخستین جلسه شورای عالی آب در دولت سیزدهم، ۱۴ مصوبه در زمینه‌های رفع مشکلات حوزه آب، مدیریت مصرف و تقاضا، فعال کردن دیپلماسی آب، اصلاح الگوی مصرف، افزایش بازده در حوزه کشاورزی، تسریع در اجرای پروژه‌های مربوط به آب، انتقال آب برای بخش کشاورزی، افزایش نصب آب‌شیرین‌کن‌ها و اصلاح الگوی کشت به تصویب رسید. در این جلسه همچنین گزارشی از آخرین وضع سال آبی جاری، منابع و مصارف آن و طرح‌های در حال اجرا در این حوزه ارائه شد.

آیت‌الله رئیسی با اشاره به اهمیت صرفه‌جویی و ارائه الگوی کشت به کشاورزان، گفت: بر این باور هستم که اگر وزارت جهاد کشاورزی با اقناع و اعطای جوایز و طرح‌های تشویقی، کشاورزان را برای اصلاح و تغییر الگوی کشت به همکاری دعوت کند، قطعاً کشاورزان مشارکت می‌کنند. آقای رئیسی گفت: لازم است حقایق ایران با دیپلماسی فعال با کشورهای همسایه و همجوار شرقی و غربی، با جدیت پیگیری شود.

رئیس جمهور با تأکید بر اینکه اصلاح الگوی مصرف در حوزه آب، برق و انرژی را ضروری می‌دانم، گفت: در قانون برنامه ششم توسعه و بودجه سال ۱۴۰۰ احکامی برای تعدیل مصرف وجود دارد که باید آیین‌نامه‌های مدنظر قانون‌گذار درباره اصلاح مصرف آب، برق و انرژی تهیه و اجرا شود. همچنین بر توجه به پیوست‌های زیست محیطی در اجرای طرح‌های صنعتی، کشاورزی و ارتقای کیفیت تصفیه‌خانه‌ها تأکید کرد. رئیس جمهور در ادامه با اشاره به ضرورت صرفه‌جویی در مصرف آب و لزوم همکاری مردم در این زمینه، گفت: وضعیت



## آیا می‌دانید:

سرانه آب در استان البرز یک سوم سرانه کشوری و یک نهم سرانه جهانی است!





## معاون آب و آبفای وزیر نیرو معرفی شد

از سوی وزیر محترم نیرو، مهندس محمد جوانبخت به عنوان معاون آب و آبفای وزیر نیرو و مدیر عامل شرکت مدیریت منابع آب ایران معرفی شد

وزیر نیرو در مراسم تکریم و معارفه معاون آب و آبفای وزارت نیرو و مدیر عامل شرکت مدیریت منابع آب ایران: مهندسی پروژه‌ها بر اساس اولویت‌بندی، جزو اساسی‌ترین کارهای دولت سیزدهم است. با بازنگری تخصیص‌ها مشکلات عمده بخش آب را برطرف می‌کنیم



صورت پذیرد، زیرا بر اساس این مهندسی است که می‌توانیم نقاط دارای نقصان را شناسایی و مشکل را برطرف کنیم. وزیر نیرو در پایان با قدردانی از عملکرد مهندس قاسم تقی زاده خامسی برای مهندس محمد جوانبخت معاون جدید آب و آبفای وزارت نیرو آرزوی موفقیت کرد.

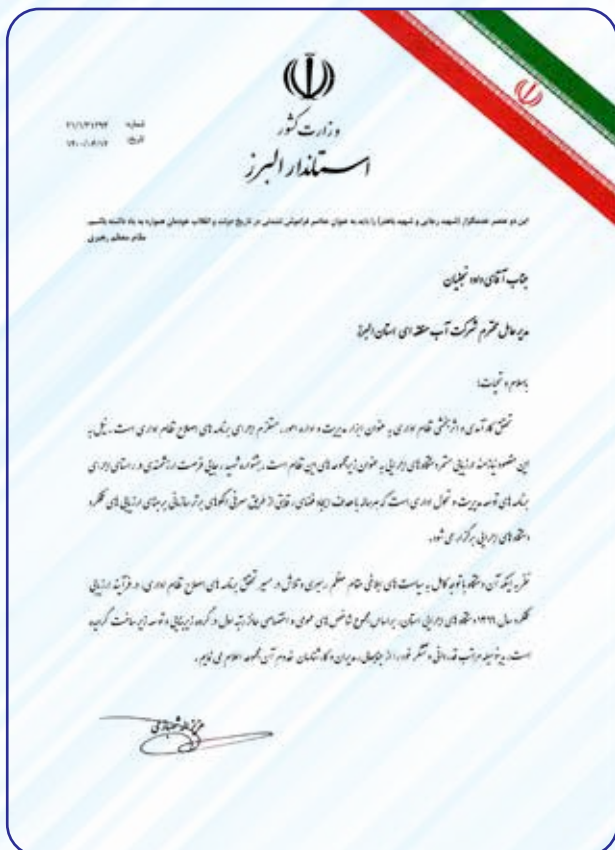
وزیر نیرو با بیان اینکه پیشرفت پروژه‌های آبی کشور در گرو سیاستگذاری و مهندسی مناسب است، گفت: قطع به یقین اگر بتوانیم سیاستگذاری و اولویت را در پروژه‌های آبی کشور عملیاتی کنیم شاهد پیشرفت این پروژه‌ها و به وجود آمدن نتایج درخشان خواهیم بود

مهندس علی اکبر محرابیان در آیین تودیع و معارفه معاون امور آب و آبفا و مدیرعامل شرکت مدیریت منابع آب ایران با بیان اینکه باید پیش از اجرای پروژه جدید روی مدیریت تمرکز کنیم، اظهار کرد: مسئولیت بسیار سنگینی بر دوش ما وجود دارد که باید با همکاری و همدلی تمام توان خود را به کار بگیریم تا بتوانیم مشکلات را برطرف کنیم.

به گفته وزیر نیروی دولت سیزدهم، مهندسی پروژه‌ها بر اساس اولویت‌بندی جزو اساسی‌ترین کارها بوده که باید

## کسب عنوان دستگاہ برتر در جشنواره شهید رجایی توسط شرکت آب منطقه‌ای البرز

در مراسمی که به منظور تقدیر از دستگاہ‌های اجرایی برتر استان برگزار شد، دکتر شهبازی استاندار البرز از شرکت آب منطقه‌ای البرز که در راستای تحقق کارآمدی و اثر بخشی نظام اداری و اجرای برنامه‌های توسعه مدیریت و تحول اداری گام‌های بلندی برداشته است قدردانی نمود. در بخشی از متن تقدیرنامه خطاب به مدیر عامل شرکت آب منطقه‌ای البرز آمده است: نظر به اینکه آن دستگاہ با توجه کامل به سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری و تلاش در مسیر تحقق برنامه‌های اصلاح نظام اداری، در فرایند ارزیابی عملکرد سال ۱۳۹۹ دستگاہ‌های اجرایی استان، بر اساس مجموع شاخص‌های عمومی و اختصاصی حائز رتبه اول در گروه زیر بنایی و توسعه زیرساخت گردیده است بدینوسیله مراتب قدردانی و تشکر خود را از جنابعالی، مدیران و کارشناسان خدوم آن مجموعه اعلام می‌نمایم.



## بازدید استاندار البرز از پروژه تغذیه مصنوعی فردیس



به استاندار البرز توضیحاتی ارائه داد. تغذیه مصنوعی فردیس با ۵ حوضچه اصلی که مجموع سطوح مخازن آنها ۱۰۵ هکتار می‌باشد، قابلیت تغذیه ۷۵ میلیون متر مکعبی آبخوان‌های این دشت در سال را داراست. به گفته نجفیان هدف از اجرای این پروژه تقویت و تعادل بخشی آبخوان‌های منطقه است و این پروژه تا کنون ۸۰ درصد پیشرفت داشته است.

استاندار البرز نیز کم آبی را مساله‌ای ملی و جهانی دانست و بر تکمیل و بهره‌برداری از پروژه‌های نیمه تمام بخش آب استان و داشتن برنامه‌های مشخص در بخش آب استان تاکید کرد.

دکتر عبداللہی استاندار البرز در بازدید از پروژه تغذیه مصنوعی فردیس بر ارائه برنامه مشخص در اجرا و بهره‌برداری از پروژه‌های بخش آب تاکید نمود.

در این بازدید که صبح جمعه ۲۸ آبان ماه انجام گرفت. مهندس نجفیان با اشاره به اینکه در سال‌های اخیر شاهد کاهش تراز آب زیرزمینی در استان البرز هستیم گفت: در منطقه فردیس عمق بعضی از چاه‌های آب به ۳۰۰ متر نیز رسیده است و آبدهی چاه‌ها نیز کاهش شدیدی داشته است لذا اجرای پروژه‌هایی با هدف تقویت آب‌های زیر زمینی در این منطقه واجد اهمیت زیادی می‌باشد. وی در ادامه در خصوص پروژه تغذیه مصنوعی فردیس



## بازدید مدیر عامل شرکت آب منطقه‌ای البرز از فاز اول طرح ساماندهی رودخانه شاهرود

درجا و پایدارسازی ترانشه استفاده شده است. در این طرح سعی شده تا حتی الامکان از سازه‌های سازگار با اکولوژی رودخانه و بصورت انعطاف‌پذیر و با هزینه کم استفاده شود. به گفته مدیر عامل شرکت آب منطقه‌ای البرز این پروژه در فاز اول ساماندهی به پیشرفت فیزیکی ۱۲۰ درصدی رسیده است.

لازم به ذکر است که در این محدوده از رودخانه شاهرود پس از مدل‌سازی هیدرولیکی شرایط موجود رودخانه و تعیین پارامترهای هیدرولیکی اثرگذار، طرح ساماندهی شامل دیوار سنگ و سیمان به طول حدود ۱۲۵ متر در مجاورت پایه پل (با توجه به فاصله کم ترانشه با پایه پل) و در ادامه شیب زنی و حفاظت ترانشه با خشکه چینی و ریپرپ سنگی به طول تقریبی ۲۰۰ متر پیشنهاد و اجرا شده است.

مدیر عامل شرکت آب منطقه‌ای البرز ضمن بازدید از فاز اول طرح ساماندهی رودخانه شاهرود در محدوده لمبران، ضمن ابراز رضایت از پیشرفت کار، اجرای این طرح را در مدیریت سیلاب و جلوگیری از فرسایش حاشیه رودخانه واجد اهمیت دانست.

مهندس نجفیان ضمن بازدید از فاز اول طرح ساماندهی رودخانه شاهرود گفت: یکی از مناطق استان که دچار فرسایش‌های کناری و تهدید اراضی حاشیه رودخانه می‌باشد در حاشیه رودخانه شاهرود و محدوده لمبران (در مجاورت جاده طالقان- گته ده) قرار دارد. ساحل این رودخانه در معرض فرسایش شدید می‌باشد و بمنظور مدیریت سیلاب و کنترل فرسایش در این بازه از رودخانه و جلوگیری آسیب به باغات و اراضی کشاورزی حاشیه رودخانه، از روش‌های تثبیت



## برگزاری مانور تمرینی - آموزشی وزارت نیرو در منطقه مرکزی شمال کشور به میزبانی استان البرز



و آموزش دستگاه‌های خدمات رسان و بخش‌های مختلف تخصصی برای مواجهه با زلزله و سایر حوادث از اهداف دیگر این تمرین به شمار می‌رود.

سخنگوی مانور تمرینی صنعت آب و برق کشور بیان داشت:

استان البرز با توجه به همجواری با تهران و تراکم بالای جمعیتی که بیش از ۱۰ برابر متوسط کشور

است بر روی گسل‌های فعال زلزله

واقع شده که باید این موضوع با

دقت بررسی شود و وقوع زلزله

احتمالی می‌تواند خسارت‌های

جبران‌ناپذیری در بخش‌های

مختلف به ویژه صنعت آب و

برق در استان البرز داشته باشد

و وجود زیر ساخت‌های سنگین

ملی از جمله در بخش صنعت

آب و برق با هدف تامین نیازهای

کشور در استان البرز از دلایل

مهم برگزاری این تمرین است. وی

اظهار داشت: برای همین منظور وزارت

نیرو برای برگزاری مانور زلزله در بخش

صنعت آب و برق، استان البرز را انتخاب کردند و

کمیته‌های اجرایی براساس دستورالعمل در استان شکل گرفته

است. وی گفت: این کمیته‌ها نشست‌های مختلفی برای برگزاری

رزمایش برگزار کردند و در نهایت مشخص شد که ۱۷ بخش

می‌تواند با وقوع زلزله دچار آسیب شوند.

مانور تمرینی - آموزشی وزارت نیرو در منطقه مرکزی شمال

کشور در برای مقابله با زلزله احتمالی در قالب ۱۷ تیم و با

مشارکت بیش از ۴۵۰ نفر به میزبانی استان البرز با موفقیت

برگزار گردید مهندس داود نجفیان سخنگوی این مانور و

مدیرعامل شرکت آب منطقه‌ای البرز در حاشیه این

تمرین به خبرنگاران گفت: ۴۵۹ کارشناس

و نیروی متخصص صنعت آب و برق

در قالب ۱۷ تیم از استان‌های قم،

همدان، مازندران، مرکزی، تهران،

قزوین و البرز در ۱۷ نقطه

استان البرز از جمله سر ریز

بتنی و بدنه خاکی مخزن

تورکینست شماره ۱ پروژه

تغذیه مصنوعی فردیس،

مسیر رودخانه کرج، تجهیزات

ایمنی و حفاظتی کردان و...

تمرین امداد رسانی نمودند. وی

بیان داشت: در این تمرین ۱۷۷

دستگاه ماشین آلات سبک و سنگین

صنعت آب و برق کشور برای مواجهه با

بحران زلزله به کار گرفته شده است.

مهندس نجفیان، یکی از اهداف اصلی برگزاری این تمرین

را شناسایی نقاط ضعف و قوت دستگاه‌های خدمات رسان

در زمان وقوع زلزله ذکر کرد و گفت: همچنین کسب تجارب

و انتقال آن به استان‌های دیگر و به حداقل رساندن ضعف‌ها



## گزارش مدیر امور منابع آب اشتهارد از عملیات جلوگیری از اضافه برداشت و برداشت‌های غیر مجاز از منابع آب زیر زمینی



**نصب کنتورهای هوشمند بر چاه‌های آب در شهرستان اشتهارد**  
دکتر غلامرضا احمدی مدیر امور منابع آب شهرستان اشتهارد گفت: به منظور پایش و جلوگیری از اضافه برداشت منابع آب زیرزمینی در دشت اشتهارد از نیمه دوم سال ۹۸ تاکنون ۴۱ حلقه چاه در بخش دامداری و کشاورزی و ۷ حلقه چاه در بخش شرب و بهداشت مجهز به کنتور هوشمند شده است.



**انسداد ۱۰۳ حلقه چاه غیر مجاز در شهرستان اشتهارد**  
وی همچنین گفت: از ابتدای سال جاری در راستای حفاظت از منابع آب زیرزمینی و صیانت از حقوق عامه ۱۰۳ حلقه چاه غیر مجاز مسدود شد. با تلاش امور منابع آب شهرستان اشتهارد و با همکاری گروه گشت و بازرسی و اخذ دستور قضایی از دادستان عمومی و انقلاب این شهرستان تعداد ۱۰۳ حلقه چاه غیر مجاز مسدود شد. احمدی مدیر امور منابع آب شهرستان اشتهارد ضمن اعلام این خبر در ادامه گفت: در راستای طرح احیاء و تعادل بخشی و صیانت از حقوق عامه با انسداد این تعداد چاه از برداشت غیر مجاز آبهای زیر زمینی به میزان ۱ میلیون متر مکعب جلوگیری شد.

## گزارش مدیر امور آب کرج از عملیات حفاظت از منابع آب سطحی و زیر زمینی شهرستان

**آزاد سازی بیش از ۱۹۵۰۰ متر مربع از بستر رودخانه کرج در سال جاری**



مهندس محمد جهانشاهی مدیر امور منابع آب شهرستان کرج با ذکر جایگاه بی‌بدیل رودخانه کرج در تامین بخشی از آب شرب تهران و البرز و ضرورت حفاظت از این رودخانه در تشریح اهم اقدامات صورت گرفته در حیطه مسئولیت این امور افزود، در بخش منابع آب سطحی و زیر زمینی، در سال جاری تاکنون ۱۹۸۰۰ متر مربع از بستر رودخانه‌ها آزادسازی شده است و در جهت مدیریت سیلاب و جلوگیری از بروز خسارت ناشی از آن در رودخانه کلها که یکی از سرشاخه‌های رودخانه کرج می‌باشد بالغ بر ۷۹۰۰ متر مربع عملیات لایروبی و آزادسازی انجام گرفته است. وی در خصوص برخورد با تخلفات مربوط به آبهای زیرزمینی در سال جاری نیز از انسداد ۴۰ حلقه چاه غیرمجاز و همچنین توقیف ۱۱ دستگاه حفاری غیرمجاز خبر داد.

## حضور شرکت آب منطقه‌ای البرز در نمایشگاه دستاوردهای قوه قضائیه در استان البرز

همزمان با هفته صرفه‌جویی در مصرف آب و ایام گرامیداشت هفته قوه قضائیه، شرکت آب منطقه‌ای البرز با حضوری فعال در نمایشگاه دستاوردهای قوه قضائیه در استان البرز، جلوه‌هایی از دستاوردهای خود در حفاظت از منابع عمومی و حقوق بیت‌المال را که با کمک دستگاه قضایی استان محقق گشته است را به نمایش گذاشت

در بازدید خود از غرفه دستاوردهای شرکت آب منطقه‌ای البرز از تلاش‌های این شرکت در حراست از رودخانه‌ها و آبخوان‌های استان که در واقع مصداق بارز صیانت از انفال و ثروت‌های عمومی می‌باشند، تقدیر نمود. مهندس نجفی‌ان مدیر عامل شرکت آب منطقه‌ای البرز نیز گفت همکاری و همراهی مثال زدنی دستگاه قضایی استان با شرکت آب منطقه‌ای، عامل اساسی توفیق در حراست از منابع آب و رودخانه‌های استان می‌باشد.

شرکت آب منطقه‌ای البرز با همکاری دستگاه قضایی استان در قالب «کمیته صیانت از حقوق بیت‌المال» در دو محور عمده حفاظت از آبخوان‌ها و جلوگیری از برداشت‌های غیر مجاز و همچنین آزادسازی حریم و بستر رودخانه‌ها و رفع تصرفات غیر مجاز، دستاوردها و توفیقات چشمگیری داشته است و با برپایی غرفه در این نمایشگاه، دستاوردها و نتایج این همکاری و هم‌افزایی برای عموم مردم به نمایش گذاشته شد. دکتر فاضلی رئیس کل دادگستری استان البرز



## فصل جدید همکاری شرکت آب منطقه‌ای البرز و صدا و سیما استان برای آگاهی بخشی و فرهنگ‌سازی مصرف بهینه آب و عبور از تنش آبی

به منظور استفاده از ظرفیت صدا و سیما استان در راستای فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی مصرف بهینه آب و عبور از شرایط دشوار خشکسالی و تنش آبی، با حضور مدیرعامل و جمعی از معاونین و مدیران شرکت آب منطقه‌ای البرز و مدیرکل و معاونین صدا و سیما استان البرز، نشست مشترک برگزار و توافقاتی حاصل شد.



ایشان در ادامه تجربه همکاری با صدا و سیما در امر فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی را موفق توصیف نموده و خواستار تداوم و گسترش این همکاری و هم‌افزایی شد. آقای مقدسی مدیر کل صدا و سیما استان نیز ضمن بیان این موضوع که عبور از شرایط دشوار خشکسالی سال جاری فقط با هم‌افزایی و همکاری همه‌ی دستگاه‌ها و جلب مشارکت مردمی ممکن است فرهنگ‌سازی مصرف بهینه را بسیار واجد اهمیت بی‌بدیل دانست و افزود صدا و سیما استانی همه نوع همکاری و همراهی را برای فرهنگ‌سازی و آگاهی بخشی عمومی در موضوع آب خواهد داشت و با مشارکت و هماهنگی شرکت آب منطقه‌ای استان در این مسیر حرکت خواهیم کرد.

در نشست مشترک بین صدا و سیما و شرکت آب منطقه‌ای البرز مهندس نجفیان مدیر عامل شرکت با اشاره به وضعیت خاص استان البرز بعنوان استان حساس به آب با مصرف بالا که با شرایط خشکسالی کنونی تامین آب برای تمامی بخش‌هایش دشوارتر می‌شود افزود نسبت به سال گذشته ۳۶ درصد کاهش بارش داشته‌ایم و گرچه برنامه‌های خوبی هم برای هماهنگی و همکاری در سطح سازمان‌های دست‌اندرکار برای کنترل مصرف در حال اجراست که برنامه‌سازی با کم‌آبی یکی از آنهاست، اما بدون اطلاع‌رسانی و جلب مشارکت مردمی هیچ برنامه‌ای به نتایج دلخواه نمی‌رسد، لذا ما توقع داریم در شرایط کنونی رسانه‌ها و در رأس آنها صدا و سیما برای اطلاع‌رسانی و فرهنگ‌سازی ما را بیشتر یاری نمایند.



## تاکید معاون حفاظت، بهره‌برداری و امور اجتماعی حوضه آبریز فلات مرکزی و شرقی بر عملیات اطلاع‌رسانی، فرهنگ‌سازی و آموزش در حفاظت کیفی منابع آب



این امر می‌باشد. مهندس عبدالله فاضلی نیز پایش و حفاظت کیفی آب را از وظایف سنگین شرکت آب منطقه‌ای البرز قلمداد کرده و از اقدامات این شرکت در این راستا قدردانی نمود به گفته معاون حفاظت، بهره‌برداری و امور اجتماعی حوضه آبریز فلات مرکزی و شرقی، حفاظت کیفی و مهندسی رودخانه با هم عجین‌اند و در راستای حفاظت از منابع آب باید مطالعات دقیق و جامع و نگاهی سیستمی و بلند مدت داشته باشیم و توجه به فرهنگ‌سازی آموزش و اطلاع‌رسانی در راستای جلب همراهی عموم مردم در جلوگیری از آلودگی آب شرب که تبعاتی سنگین در پی دارد را بسیار ضروری می‌نماید.

عبدالله فاضلی فارسانی معاون حفاظت، بهره‌برداری و امور اجتماعی حوضه آبریز فلات مرکزی و شرقی در بازدید از مرکز پایش و کنترل برخط کیفیت منابع آب و ایستگاه‌های پایش کیفی شرکت آب منطقه‌ای البرز گفت: عملیات اطلاع‌رسانی و آموزش و فرهنگ‌سازی به همراه برنامه‌ریزی دقیق و بلند مدت موجب تعمیق اثرگذاری اقدامات حفاظت از کیفیت آب شرب و همچنین صرفه‌جویی در هزینه‌ها می‌باشد. داود نجفیان مدیرعامل شرکت آب منطقه‌ای البرز در ابتدای این دیدار، ضمن تشریح رویکرد شرکت در حفاظت کیفی منابع آب استان، جلوگیری از آلودگی منابع آب را در استان البرز واجد اهمیت خاص دانست که سهم ۲۵ درصدی آب شرب در استان از کل مصارف و همچنین تامین بخشی از آب شرب پایتخت از رودخانه‌های استان البرز را از جمله دلایل





## برگزاری کارگاه مبانی نوین مدیریت آب



سلسله جلسات کارگاه مبانی نوین مدیریت آب که با حضور تعدادی از اساتید دانشگاه و همچنین مدیران و کارشناسان شرکت آب منطقه‌ای البرز برگزار می‌شود. در این کارگاه دکتر حجت میان‌آبادی عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت مدرس به ارائه آخرین دستاوردهای علمی در سطح جهانی در حوزه آب و سیاست‌گذاری آب می‌پردازد.



## از این شماره به بعد، نظر به اهمیت آشنایی با امورات منابع آب، در هر شماره با یکی از امورات منابع آب شهرستان‌های استان آشنا خواهیم شد:

### آشنایی با امور منابع آب شهرستان ساوجبلاغ و چهارباغ



مهندس محمد سلیمانی  
مدیر امور منابع آب ساوجبلاغ

شرکت سهامی آب منطقه‌ای استان البرز که طبق اساسنامه موظف به اجرای کامل برنامه‌ها و پیشبرد اهداف و مأموریت‌های شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران می‌باشد به مانند سایر شرکت‌های سهامی آب منطقه‌ای استان‌های کشور، در سطح شهرستان‌های تابعه خود امورات و ادارات منابع آب را برای تسریع در خدمات رسانی به مردم و تمرکز زدایی دایر نموده است که در این راستا در سطح استان البرز نیز تاکنون پنج امور منابع آب شامل ۱- کرج و فردیس، ۲- ساوجبلاغ و چهارباغ، ۳- نظرآباد، ۴- طالقان و ۵- اشتهارد ایجاد گردیده است. از آنجا که در حال حاضر شهرستان ساوجبلاغ به همراه شهرستان چهارباغ زیر نظر یک امور منابع آب هستند، لذا در این مطلب ابتدا به معرفی مختصر هر دو شهرستان پرداخته، سپس به شرح منابع آب و آمار و اطلاعات حوزه عملکرد این امور پرداخته می‌شود:

#### ۱-۱- شهرستان ساوجبلاغ:



شکل شماره ۱

شهرستان ساوجبلاغ (تصویر شماره ۱) به مرکزیت شهر هشتگرد یکی از شهرستان‌های مهم استان البرز و بین طول‌های جغرافیایی ۵۰ درجه و ۳۳ دقیقه تا ۵۱ درجه و ۵ دقیقه و عرض‌های ۳۵ درجه و ۵۰ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۸ دقیقه قرار دارد. گستره این شهرستان به گونه‌ایست که از سمت شمال به رشته کوه البرز مرکزی و شهرستان طالقان، از شرق به شهرستان کرج، از جنوب به شاخه عباس‌آباد رودخانه‌ی کردان و شهرستان چهارباغ و از غرب نیز به شهرستان نظرآباد و شهرستان آبیگ در استان قزوین منتهی می‌شود. براساس آخرین تقسیمات کشوری وسعت این شهرستان (با کسر مساحت بخش سابق چهارباغ از آن) قریب به ۸۶۷ کیلومترمربع می‌باشد. نام آن از زبان آذری اخذ شده و به معنی «چشمه آب سرد» می‌باشد؛ آنهم به این دلیل که منطقه دارای چشمه‌های خنک فراوانی است. جمعیت شهرستان ساوجبلاغ با کسر جمعیت بخش چهارباغ بر طبق آمارگیری جامع سال نود و پنج ۱۸۲۵۶۴ نفر بوده و زبان تاتی، فارسی، آذری، کردی و لکی زبان بومیان اصلی آن محسوب می‌شود. همانگونه که در تصویر شماره ۲ ملاحظه می‌کنید شهرستان ساوجبلاغ از نظر تقسیمات کشوری دارای ۲ بخش (چندار و مرکزی)، ۴ دهستان (برغان، هیو، سعیدآباد و چندار)، ۳ شهر و ۶۸ آبادی دارای سکنه می‌باشد.



شکل شماره ۲

ارتفاع این شهرستان از سطح دریا از ۱۱۶۰ متر در جنوب غرب تا ۳۷۰۰ متر (قله سیاه بند) در شمال شرق متغیر بوده که در بین این دو منطقه، دشت نسبتاً وسیع و زمین‌های تپه ماهوری و کوه‌های مرتفع همراه با دره‌های عمیق قرار گرفته و به لحاظ توپوگرافی شاهد تنوع زیادی در منطقه هستیم. دشت هشتگرد که نیمی از مساحت شهرستان را شامل می‌شود عموماً دارای زمستان‌های نسبتاً سرد و تابستان‌های نسبتاً معتدل بوده و به دلیل وجود باغات و تفرجگاه و مناظر طبیعی فراوان در میان مردم، غالباً از مناطق خوش آب و هوا و پرطرفدار مجاور تهران و کرج شناخته می‌شود. همچنین حداکثر رطوبت نسبی در این منطقه نزدیک به ۸۰ درصد و متوسط سالیانه آن حدود ۴۵ درصد با میزان تبخیر و تعریق ۲۱۸۴ میلیمتر است. طبق آمار سازمان هواشناسی البرز به طور میانگین در دشت هشتگرد سالانه حدود ۳۷۲ میلیمتر نزولات جوی داریم که براین اساس جزء مناطق نیمه خشک محسوب می‌گردد. بارش‌ها در آن عموماً از آبان ماه شروع و تا اردیبهشت ماه ادامه می‌یابد. میانگین سالیانه‌ی دما در دشت هشتگرد ۱۴ درجه‌ی سانتیگراد و بیشینه و کمینه‌ی آن به ترتیب ۳۸ و ۱۶- درجه‌ی سانتیگراد است.

#### ۱-۲- شهرستان چهارباغ:



شکل شماره ۳

شهرستان چهارباغ (تصاویر شماره ۱ و ۲) به مرکزیت شهر چهارباغ که سابقاً با نام چهاردانگه شناخته می‌شد، در شانزدهم آذر ماه سال ۱۳۹۹ با تصویب هیات وزیران از شهرستان ساوجبلاغ منفک گردید. گستره‌ی جغرافیایی چهارباغ بین طول‌های جغرافیایی ۵۰ درجه و ۳۵ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۵۵ دقیقه و عرض‌های ۳۵ درجه و ۴۶ دقیقه تا ۳۵ درجه و ۵۶ دقیقه بوده و از شمال به شهرستان ساوجبلاغ، از شرق به شهرستان کرج، از جنوب به شهرستان اشتهارد و ارتفاعات حلقه دره و از غرب نیز به شهرستان نظرآباد محدود است. براساس آخرین تقسیمات کشوری وسعت این شهرستان قریب به ۱۹۵ کیلومترمربع بوده و جمعیت آن (با توجه به جمعیت بخش چهارباغ در آمارگیری سراسری)، بر طبق آمارگیری جامع سال نود و پنج ۷۷۴۰۹ نفر می‌باشد. همچنین این شهرستان از نظر تقسیمات کشوری دارای ۲ بخش (مرکزی و رامچین)، ۴ دهستان (سنقرآباد، عرب‌آباد، اعلان تپه و چهاردانگه)، ۱ شهر و ۲۳ آبادی دارای سکنه می‌باشد. همچنین این منطقه از نظر توپوگرافی عموماً هموار و به غیر از منطقه‌ی کوچکی از نواحی جنوبی، ارتفاعات خاصی ندارد. از نظر اقلیمی هم (دما و آب و هوا، بارش، درجه رطوبت، تبخیر و تعریق) بطور کلی مشابه نقاط هموار دشت هشتگرد بوده و تفاوت چندانی با آن ندارد.



شکل شماره ۴

چهارباغ نیز به علت وجود باغات زیبا به خصوص در حوالی روستاهای سنقرآباد و قوه، نمایشگاه‌های گل و گیاه و تفرجگاه‌های گوناگون همواره یکی از انتخاب‌های مردم ساکن کلانشهرهای اطراف برای تعطیلات پایان هفته بوده. از این رهگذر در این شهرستان شهرک‌های مسکونی و تفریحی بزرگ و معروف زیادی از دیرباز احداث گردیده است که از آن نمونه می‌توان شهرک زعفرانی، الهیه، سهیلیه، حمیدیه، باغ فروردین، بهروزسرا، طاووسیه، افشاریه، ناز، طالقانی و ... را نام برد. در شکل شماره ۳ پراکندگی روستاها و شهرها و در شکل شماره ۴ پراکندگی شهرک‌های هر دو شهرستان را که روز به روز در حال افزایش نیز هستند، را ملاحظه می‌نمایید.

#### ۱-۳- اقتصاد و مشاغل شهرستان‌ها:

از نظر اقتصادی این شهرستان‌ها به نسبت وسعت و جمعیت خود جایگاه مهمی در منطقه دارند. ساوجبلاغ و چهارباغ باهم جمعاً دارای حدود ۱۲۰۰ واحد تولیدی، صنعتی و خدماتی در قالب یک ناحیه صنعتی، چهار شهرک صنعتی جدیدالتاسیس و چندین شرکت بزرگ مانند ماموت، زرنام، مادیران و مکان‌های صنعتی پراکنده دیگر می‌باشند که تولیدات واحدهای مذکور در قالب صنایع غذایی، فلزی، کانی غیرفلزی، برق، سلولزی، نساجی، شیمیایی، قارچ خوراکی، آبیان، فراورده‌های گوشتی، گیاهان دارویی، کشاورزی و ... است. کشاورزی و باغداری از مهم

ترین مشاغل اهالی به شمار می رود که شامل کشت گندم، جو، کلزا، چغندر، قند، انواع نهال، گل های زینتی، انگور، بنشن و تره بار و درختان میوه از قبیل سیب، گلابی، گوجه، گیلاس، زردآلو و هلو است. نکته حائز اهمیت اینکه استان البرز همواره از نظر شاخص تولید محصولات باغی فوق در رتبه های نخست کشوری جای دارد. از نظر آبیاری نوع کشت در این مناطق ۸۰ درصد آبی است که بیش تر از چاه های ژرف و نیمه ژرف تأمین می شود. علاوه بر آن با توجه به پتانسیل منطقه و تقاضای زیاد، گلخانه های زیادی در سطح این دو شهرستان تأسیس شده و یا در حال تأسیس بوده که مبدل به یکی از مشاغل مهم این منطقه شده است. صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی، دامداری صنعتی و سنتی و پرورش طیور، مرغداری، شرکت های بزرگ جوجه کشی و آبروی پروری نیز از فعالیت های مهم این شهرستانها محسوب شده که در کنار کشاورزی انجام می شوند. همچنین انواع فرآورده های لبنی و دامی از قبیل پوست، پشم و لبنیات از جمله تولیدات این منطقه است. به طوریکه اشاره شد کشاورزی و باغداری از مشاغل اصلی بوده که به موجب آن در حدود ۲۰۰ کیلومتر مربع از اراضی دو شهرستان تحت کشت قرار گرفته که ۴۵ درصد آن زراعی و مابقی بصورت باغی می باشد. در جدول سیمای کشاورزی میزان تولید محصولات کشاورزی این شهرستانها بالغ بر ۶۰۰۰۰۰ تن و محصولات دامی آن ۱۴۰۰۰۰ تن در سال برآورد شده که این میزان در حدود ۴۰ درصد کل تولید استان است.

## ۲- منابع آب

### ۱-۲- زمین شناسی و هیدرولوژی و هیدروژئولوژی:

از نظر تقسیم بندی حوزه های آبریز پهنه ای این دو شهرستان عمدتاً شامل سه دشت مطالعاتی هشتگرد با کد ۴۱۰۵، کرج با کد ۴۱۳۳ و قزوین با کد ۴۱۰۶ به ترتیب وسعت و اهمیت است که هر سه دشت از نظر توسعه ی بهره برداری از منابع آب در وضعیت ممنوعه ی بحرانی هستند. از نظر زمین شناختی نیز جدای از رسوبات عهد حاضر که در بخش زیادی از گستره ی هر دو شهرستان پخش شده است، می توان به تشکیلات آذر آوری، آتشفشانی و سازندهای دارای توف و تراکیت و آندزیت و سازندهای زغالسنگ دار و آهک دار ائوسن میانی در آن اشاره نمود. سازندهای مهم که از سازندهای مهم زغالسنگ دار شناخته می شود، در بخشی از مناطق شمال غربی شهرستان ساوجبلاغ برنزد دارد. همچنین این مناطق از نظر تکتونیکی بسیار فعال بوده و ساختمانهایی چون ناودیس بزرگ برغان، راندگی شمال تهران، راندگی باغستان، کمر بند گسلی مشاء-آبیک و گسل بزرگ اشتهارد نیز در آن قرار دارد. جنس رسوبات در بالادست مناطق یعنی روستاهای خوربین و فشند عموماً دانه متوسط تا درشت بوده که عمدتاً (مانند حوالی شهر جدید هشتگرد و روستاهای آرده و خور) دارای آبرفت های تراکم یافته قدیمی نیز می باشد و در پایین دست دشت نیز عموماً دانه ریز است. بطور کلی قشر بالایی دشت هشتگرد و کرج در محدوده ی عملیاتی این امور از رسوبات آبرفتی مخروط افکنه و پادگانه های آبرفتی رودخانه های کردان، هلجرد، فشند و هیو تشکیل شده که عمق سنگ بستر در آن از ۵۰ تا ۳۵۰ متر در نوسان است. آبخوان (آکیفر) یا سفره آب زیرزمینی اصلی دشت هشتگرد که در داخل همین نوع رسوبات محبوس است از نوع آبخوان های نیمه تحت فشار و آبخوان دشت های کرج و قزوین از نوع آبخوان های آزاد محسوب شده و عمق آن از ۴۰ متر تا ۳۰۰ متر برای هر سه دشت در نوسان است.



شکل شماره ۵



شکل شماره ۶

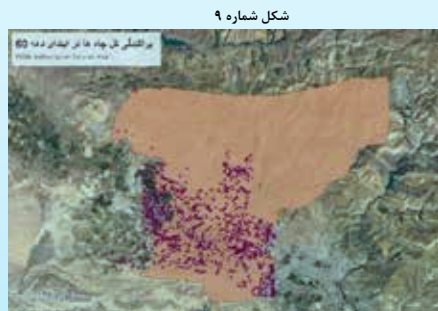


شکل شماره ۷

همان گونه که در شکل شماره ۶ ملاحظه می کنید رودخانه ی کردان با دو زیرشاخه ی سرخاب و عباس آباد که از رودهایی مانند اغشت، برغان، هزاردره، ولیان، فشند و سره و مسیل ها و چشمه سارها و سایر رواناب های منطقه سرچشمه می گیرد، اصلی ترین منبع تغذیه ی آبخوان دشت هشتگرد (شکل شماره ۵) است. همچنین در بخشی از دشت کرج که با حوزه ی عملیاتی این امور در تلافی است رودخانه ی هلجرد و در دشت قزوین رودخانه ی هیو تغذیه کننده ی آبخوان های مربوطه هستند. جهت گرادیان هیدرولیکی آب زیرزمینی در هر سه دشت عموماً از جهت جریان آب سطحی پیروی نموده و در شرق دشت بیشتر شمال به جنوب و در مناطق غربی و مرکزی حوزه ی عملکرد این امور عمدتاً شرق به غرب، در مناطق جنوبی بیشتر جنوب شرقی به شمال غربی و در منتهی الیه جنوب غربی، جهت جریان آن شمال شرقی به جنوب غربی است. بطور کلی باید گفت تمام جریان های سطحی و زیرزمینی آن بخش از دشت مطالعاتی کرج که هم ارز با محدوده ی امور است، از گوشه ی جنوب غربی به رودخانه ی ماهدشت می ریزد و این جریانها برای دشت های هشتگرد و قزوین از گوشه ی جنوب غربی، یعنی جایی که رودخانه ی کردان و ابهرود به هم متصل می گردند، خارج می شوند. نهایتاً تمام جریان های سطحی و زیرزمینی هر سه محدوده از طریق رود شور به دریاچه ی نمک سرازیر می شود. در شکل شماره ۷ منحنی هم عمق سطح آبخوان دشت هشتگرد را ملاحظه می نمایم. در مناطق نمکلان و اسماعیل آباد سطح آبخوان هشتگرد در عمق متوسط ۶۰ متری سطح زمین می باشد و به سمت جنوب غربی به تدریج افزایش یافته و در نواحی نجم آباد به عمق ۱۶۰ متری می رسد. همچنین در حوالی شهرک افشاریه در مجاورت آزادراه کرج-قزوین عمق آبخوان در حدود ۳۰۰ متری سطح زمین می باشد که نشان از نوسانات شدید



شکل شماره ۸



شکل شماره ۹



شکل شماره ۱۰

آبخوان در نقاط مختلف این شهرستان‌ها می‌دهد.

محدوده‌های مطالعاتی هشتگرد، کرج و قزوین هر سه از حیث توسعه بهره برداری ممنوعه بحرانی و با بیلان منفی شناخته می‌شوند. بیلان منفی دشت به این معنا است که طبق مطالعات صورت گرفته توسط شرکت مدیریت منابع آب ایران جمع مقادیر جریان های ورودی به سفره از جمع مقادیر خروجی از آن در دشت هشتگرد پایین تر است. مطابق داده های آماری موجود در سایت شرکت مدیریت منابع آب ایران میانگین افت سفره بخصوص در چند سال گذشته سرعت گرفته و به بیش از ۵۰ سانتیمتر در سال رسیده که این مقدار از مجموع تغذیه طبیعی و مصنوعی این دشت که در حدود ۱۰۰ میلیمتر در سال می باشد، بسیار فراتر است.

بر اساس تحلیل نتایج آزمایش پمپاژ توسط کارشناسان آب منطقه‌ای این استان می توان گفت چاه هایی که در محدوده شمال شرق دهستان سعید آباد و شمال غرب دهستان رامجین که شامل اراضی روستاهای ایقربلاغ، سعیدآباد، اسماعیل آباد، نمکلان، سرخاب، عباس آباد، قوه، سنقرآباد و شمال رامجین حفر می شوند از بیشترین توان آبدهی برخوردارند. متأسفانه همین مسئله هم سبب شده برخی از بهره‌برداران، بدون توجه، مقادیر بالایی آب را با استفاده از روش‌های قدیمی و منسوخ شده به هدر دهند. امروزه در حوزه‌ی عملکرد این امور بیش از ۶۰۰۰ حلقه چاه حفر شده که زمانی که رقم آن‌را با دهه‌های قبلی مقایسه می‌کنیم به تفاوتی بسیار چشمگیر می‌رسیم. همانگونه که در شکل‌های شماره ۸ تا ۱۷ ملاحظه می‌نمایید پراکندگی کل چاه‌ها عم از هر نوع مصرف در اوایل دهه‌ی ۱۳۵۰ نسبت به

چاه‌هایی که هم اکنون در سطح شهرستان وجود دارند ( که به دلیل تراکم زیاد چاه‌ها در یک شکل قابل نمایش نمی‌باشند)، بسیار کمتر بوده است. همین اختلاف می‌تواند بخوبی بیانگر دلیل افت سطح آب آبخوان‌ها در طول سالیان گذشته باشد. وضعیت آبخوان سابقاً به گونه‌ای بوده که تا اواسط دهه ۱۳۶۰ چندین چاه عمیق آرتزین در منطقه در حال بهره برداری بوده ولی متأسفانه به دلیل استحصال بیش از حد منابع آب زیرزمینی که سطح آبخوان را با افت شدید مواجه ساخته است، تعداد این چاه‌های آرتزین هم اکنون به صفر رسیده و جز تعدادی چاه عمیق نیمه آرتزین اثری از آن باقی نمانده است. هر چند که کمکان توان آبدهی چاههای مناطق مزبور مناسب است اما باید به این مسئله توجه داشت که علاوه بر کسری مخزن ۱۷ میلیون مترمکعبی برای دشت هشتگرد، خشکسالی با نرخ روبه رشد و خطرناک پدیده فرونشست بیش از ۲۵ سانتیمتر در سال به خصوص در دشت هشتگرد به عنوان یک تهدید فرامنطقه‌ای مواجه هستیم که کارشناسان امر در خصوص عواقب آن کم مطلب ننوشته‌اند. (شکل شماره ۱۸)

همانگونه که قبلاً نیز گفته شد، غالباً به علت وضعیت خاص منطقه منجمله آب و هوای مناسب و نزدیکی به دو کلانشهر تهران و کرج، تنوع اقلیمی و زیست محیطی، وجود باغات پرتراکم و مناطق گردشگری متعدد بوده، بسیاری از سرمایه گذاران و خریداران جهت ساخت و ساز ویلاها و شهرک های مسکونی و تفریحی به منطقه هجوم آورده که همین امر از یک سو هم بعضاً باعث کاهش بهره وری کشاورزی به نسبت مقدار مصرف آب در برخی نقاط شهرستان گشته و هم سبب تعدد حفر و بهره برداری از چاه های غیر مجاز در داخل این ویلاها و هجوم حفاران و مقنی های بومی و غیر بومی گشته است و این علاوه بر رعایت نکردن اصول نوین آبیاری و استفاده از روش های سنتی در بسیاری از موارد می باشد. استحصال بیش از حد از منابع آب بواسطه تعدد چاه های غیر مجاز و چاه های کشاورزی فاقد پروانه (چاه های فرم ۵ و

شکل شماره ۱۱



شکل شماره ۱۲



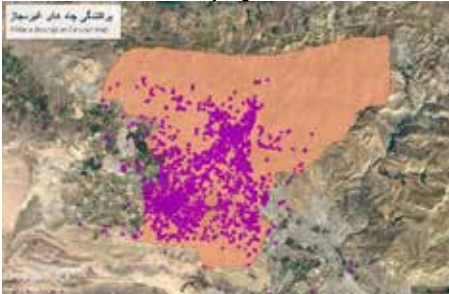
شکل شماره ۱۳



شکل شماره ۱۴



شکل شماره ۱۵



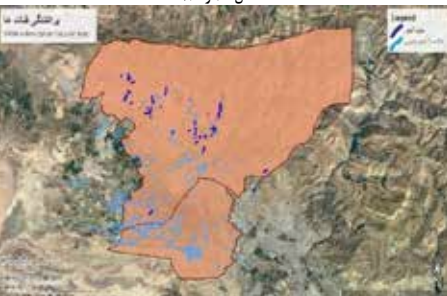
شکل شماره ۱۶



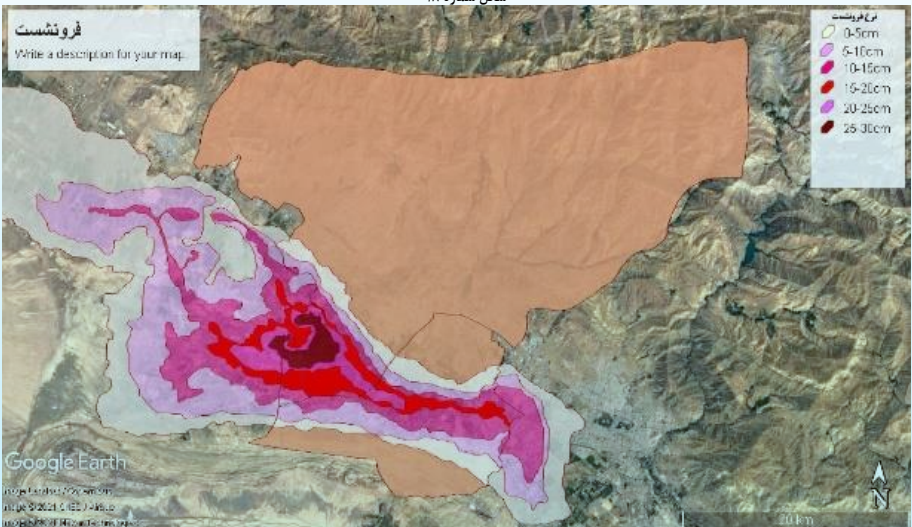
شکل شماره ۱۶



شکل شماره ۱۷



شکل شماره ۱۸



شهرستان گشته و هم سبب تعدد حفر و بهره برداری از چاه های غیر مجاز در داخل این ویلاها و هجوم حفاران و مقنی های بومی و غیر بومی گشته است و این علاوه بر رعایت نکردن اصول نوین آبیاری و استفاده از روش های سنتی در بسیاری از موارد می باشد. استحصال بیش از حد از منابع آب بواسطه تعدد چاه های غیر مجاز و چاه های کشاورزی فاقد پروانه (چاه های فرم ۵ و

۱) و همچنین روشهای نادرست آبیاری بعنوان اصلی ترین عوامل پایین رفتن سالیانه سطح آب زیرزمینی در این دشت‌ها شناخته شده که همین مسئله نیز همانطور که اشاره شد سبب پدیدهی روبه‌رشد فرونشست شده است. با توجه به سهولت امر در بسیاری موارد حفاران فنی خود مبادرت به ساخت دستگاه های کوچک تر و کم صادرات حفاری نموده که این امر فرایند کشف دستگاه ها را حین حفر در آن سوی دیوار این ویلاها قدری سخت تر نموده است.

## ۲-۲-۲- امور منابع آب شهرستان ساوجبلاغ و چهارباغ:

چنانچه گفته شد این امور به همراه شبکه آبیاری رود کردان یکی از پنج امور آب استان البرز بوده که همزمان با تشکیل شرکت آب منطقه ای استان البرز در سال ۱۳۹۱ از آب تهران جدا و زیرمجموعه آب منطقه ای البرز شد. در ابتدا حوزه عملکرد آن شامل شهرستان های ساوجبلاغ و نظرآباد بود و در سال ۱۳۹۶ امور منابع آب نظرآباد هم از آن منفک شد و هم اکنون نیز شامل دو شهرستان ساوجبلاغ و چهارباغ می باشد. مدیریت امور منابع آب شهرستان ساوجبلاغ از آبان ماه سال ۱۳۹۸ تا کنون زیر نظر آقای مهندس محمد سلیمانی بوده و کادر کارشناسی آن شامل ۲ کارشناس آب زیرزمینی، ۱ کارشناس مالی، ۱ کارشناس آب سطحی و ۱ کارشناس حقوقی است. ۵ نفر دیگر نیروی دفتری و دبیرخانه و پشتیبانی و نگهداری و حمل و نقل نیز در آن مشغول به کار می باشند. بعلاوه در بخش خصوصی دارای ۴ کارشناس آب زیرزمینی، ۳ کارشناس آب سطحی، ۱ کارشناس واحد درآمد، ۱ کارشناس حقوقی، ۱ کارمند دفتری به همراه ۵ نفر راننده واحد گشت و بازرسی می باشد. همچنین دفتر این امور در آبان سال ۱۳۹۷ از محل شهرک صنعتی هشتگرد به آدرس بلوار مدرس شمالی، خیابان مدرس شرقی (محل کنونی آن) انتقال یافت.

با توجه به تفاسیر اشاره شده و با در نظر گرفتن آنکه بخش اصلی تولیدات کشاورزی استان و بخش زیادی از تولیدات صنعتی و خدماتی استان در این شهرستان انجام می شود و آمار تعداد چاه های آن چه از نظر چاه های آب کشاورزی یا دبی بالا و چه از نظر احتمال بروز تخلفات گسترده در حوزه آب زیرزمینی در سطح استان بالاترین است و افزون بر آن به علت خطر بالای فرونشست دشت، امور منابع آب شهرستان ساوجبلاغ دارای اهتمام ویژه ای در بین سایر امورهای منابع آب استان البرز بوده و نیازمند توجه خاص می باشد. در همین راستا تیم مدیریت و کارشناسی این امور خود را ملتمز و متعهد به اهداف و برنامه های ابلاغ شده از سوی شوراهای حفاظت از منابع آب و همچنین مدیریت شرکت آب منطقه ای البرز دانسته و علی رغم تمام مشکلات و موانع موجود، از تمام توان خود جهت پیشبرد اهداف در سایه قانون و در حد امکانات موجود بهره می گیرد. بر همین اساس جهت حفاظت از آب بعنوان اصلی ترین عامل حیات، لزوم همکاری هرچه بیشتر سایر ارگانهای دولتی و مردمی در کنار تلاش بیشتر و همت مضاعف تر همکاران (کما فی السابق) در امور آب این شهرستان جهت مبارزه با حفاری غیرمجاز چاه، آبروشی، روشهای نادرست آبیاری، اتلاف و یا آلودگی آب و بهره برداری های غیرمجاز را می طلبد.

در پایان نیز جداول آماری و جداول مربوط به کارکرد این امور از ابتدای سال آبی ۱۳۹۸-۱۳۹۹ تا کنون، نشان داده می شود:

جدول شماره ۱- آمار مربوط به چاه های شهرستان ساوجبلاغ و چهارباغ

نوع مصرف	وضعیت چاه	مجاز	غیرمجاز	فرم یک	فرم پنج	مجموع
صنعتی (حلقه)		۳۲۷	۵۷۸	-	-	۹۱۵
خدماتی (حلقه)		۵۹۱	۱۴۶۲	-	-	۲۰۵۳
آبفا (حلقه)		۱۶۲	۷	-	-	۱۶۹
کشاورزی (حلقه)		۶۷۱	۴۲۳	۲۸۴	۶۱۰	۱۹۸۸
مجموع (حلقه)		۱۷۶۱	۲۴۷۰	۲۸۴	۶۱۰	۵۱۳۵
مجموع تخلیه (مترمکعب در سال)		۲۱۳,۰۰۰,۰۰۰	۲۳,۰۵۰,۰۰۰	۱۰,۱۵۰,۰۰۰	۲۶,۱۰۰,۰۰۰	۲۷۲,۳۰۰,۰۰۰

جدول شماره ۲- آمار مربوط به چاه های بازدید شده شهرستان ساوجبلاغ و چهارباغ از ابتدای آبان سال ۹۸ تا کنون

نوع مصرف	وضعیت چاه	مجاز	غیرمجاز	فرم یک	فرم پنج	مجموع
صنعتی (حلقه)		۲۰۰	۷۰	-	-	۲۷۰
خدماتی (حلقه)		۲۱۰	۲۵۳	-	-	۴۶۳
آبفا (حلقه)		۱۶۸	۰	-	-	۱۶۸
کشاورزی (حلقه)		۵۶۰	۴۲	۳۸۴	۵۳۰	۱۵۱۶
مجموع (حلقه)		۱۱۳۸	۳۶۵	۳۸۴	۵۳۰	۲۴۱۷

جدول شماره ۳- آمار سایر منابع آب شهرستان ساوجبلاغ و چهارباغ

نوع منبع	رودخانه اصلی دائم - رشته	رود فصلی - رشته	مسیل - رشته	نهر - کیلومتر	سد یا بند آبخیزداری - مورد	چشمه دائم - دهنه	چشمه فصلی - دهنه	قنات فعال - رشته	قنات خشک و بلاحریم - رشته	استخر ذخیره - هزار مترمکعب	ایستگاه پمپاژ مجاز - مورد	کانال آبیاری - کیلومتر	مقدار
	۶	۴۰		۱۳۰۰	۲۵	۱۷۵	۵۰۰	۲۶	۸۰	۳۰۰	۹	۱۰۰	

جدول شماره ۴- آمار مربوط به واحد آب سطحی شهرستان ساوجبلاغ و چهارباغ از سال آبی ۹۸-۹۹ تا کنون

نوع فعالیت	برداشت نقاط حریم و بستر- مورد	متصرفات آزادسازی شده m2-	بازدید سردهنه-مورد	بازدید سازه تقاطعی- مورد	شناسایی پمپاژ غیرمجاز-مورد	شناسایی نقاط دارای آلودگی-مورد	شناسایی ساخت وساز غیرمجاز-مورد	ثبت اطلاعات در سامانه سامیر- پرونده
مقدار	۶	۷۲۰۰۰	۱۲۳	۲۱۹	۶	۹	۶۲۵	۹۷۳

جدول شماره ۵- آمار مربوط عملکرد بخش تعادل بخشی شهرستان ساوجبلاغ و چهارباغ از سال آبی ۹۸-۹۹ تا کنون

نوع فعالیت	انسداد	توقیف	پلمپ	اصلاح و تعدیل پروانه کشاورزی	ابطال پروانه چاه	جمع آوری تجهیزات آبروشی	شناسایی چاه های دارای اضافه برداشت	شناسایی چاه های تغییر نوع مصرف یافته	نصب کنتور
مقدار (حلقه چاه)	۲۰۵	۶۹	۸۳	۳۲۰	۵	۱۳	۴۶	۹۳	۱۱۳





حسین علی واعظی پور  
پژوهشگر در بخش مدیریت منابع آب

## مروری بر قوانین رودخانه ها و توجه به الزامات آن

هفت تبصره در جلسه روز دوشنبه شانزدهم اسفند ماه یک هزار و سیصد و شصت و یک مجلس شورای اسلامی تصویب گردیده و به تایید شورای نگهبان رسید. بر اساس مواد یک و دو این قانون آب‌های دریاها و آب‌های جاری در رودها و انهار طبیعی و دره‌ها و هر مسیر طبیعی دیگر اعم از سطحی و زیر زمینی و سیلاب‌ها و فاضلاب‌ها و زه‌آب‌ها و دریاچه‌ها و مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی و چشمه‌سارها و آب‌های معدنی و منابع آب‌های زیرزمینی از مشترکات بوده و در اختیار حکومت اسلامی است و طبق مصالح عامه از آنها بهره‌برداری می‌شود. مسئولیت حفظ و اجازه و نظارت به بهره‌برداری از آنها به دولت محول می‌شود.

طبق ماده ۲ همین قانون بستر انهار طبیعی و کانال‌های عمومی و رودخانه‌ها اعم از این که آب دائم یا فصلی داشته باشند و مسیل‌ها و بستر مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی در اختیار حکومت جمهوری اسلامی ایران است و همچنین است اراضی ساحلی و اراضی مستحده که در اثر پائین رفتن سطح آب دریاها و دریاچه‌ها و یا خشک شدن مرداب‌ها و باتلاق‌ها پدید آمده باشد در صورت عدم احیاء قبل از تصویب قانون نحوه احیاء اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران. قبل از بررسی و تحلیل قوانین و آیین‌نامه لازم است یک

از ابتدای خلقت تا به امروز آب مایه حیات بشر بوده و در شکل‌گیری تمدن‌های بشری نقش تعیین‌کننده داشته است و تمدن‌هایی نظیر مصر، بابل، مایاها و شهر سوخته (سیستان) در کنار رودخانه‌های بزرگی مثل نیل، دجله و فرات، هیرمند، سند، کارون و رودخانه‌های دیگر شکل گرفته‌اند. با رشد جمعیت و گسترش شهرنشینی و سیطره دولت‌های ملی، بشر به داشتن قانون مبنی بر چگونگی بهره‌برداری از منابع آب محتاج گردید.

با وقوع هر بارشی و ورود جریان سیلاب در رودخانه‌ها بخشی زیادی از جامعه دچار تنش ناشی از این حادثه می‌گردد که ضرورت دارد اقدامات حفاظتی و امنیتی بر مبنای قوانین مصوب صورت گیرد. در این مقاله به بخشی از این قوانین پرداخته شده است.

در ایران در تاریخ دوازدهم تیر ماه یک هزار و سیصد و چهل و هفت قانون ملی شدن آب مشتمل قانون فوق مشتمل بر شصت و شش ماده و سی و پنج تبصره پس از تصویب مجلس سنا مورد تصویب مجلس شورای ملی قرار گرفت. پس از پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۶۱ بر اساس اصل ۴۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، قانون توزیع عادلانه آب مشتمل بر قانون فوق مشتمل بر پنجاه و دو ماده و بیست و



مدنی مصوب ۱۳۰۷ و ماده ۱۳۶ آن قانون آمده است. به موجب این تعریف حریم مقداری از اراضی اطراف ملک و قنات و نهر و امثال آن است که برای کمال انتفاع از آن ضروری است.

با الهام از همین ماده قانونی است که در بند (خ) ماده ۱ آئین‌نامه بستر و حریم مصوب ۱۳۷۹ و نیز اصلاحیه این بند در سال ۱۳۸۲ حریم رودخانه و مسیل و... به شرح ذیل تعریف گردیده است:

حریم آن قسمت از اراضی اطراف رودخانه، مسیل و... است که بلافاصله بعد از بستر قرار دارد و به عنوان حق ارتفاق برای کمال انتفاع و حفاظت آنها لازم است.

نحوه تعیین پهنای بستر و حریم در رودخانه‌ها و مسیل‌ها برای اولین بار در قانون آب و نحوه ملی شدن آن مصوب ۱۳۴۷ و آئین‌نامه مربوط به بستر و حریم در آن قانون مصوب ۱۳۵۳ بیان گردید. اما از آنجا که، اولاً: این قانون قبل از قانون توزیع عادلانه آب به تصویب رسیده و براساس ماده ۵۲ قانون توزیع عادلانه آب، قوانین قبلی مغایر به مفاد قانون اخیرالذکر در قسمت مغایرت، منسوخ تلقی می‌گردند، ثانیاً: به دلیل اینکه اکثر مفاد قانون آب و نحوه ملی شدن آن و آئین‌نامه مربوط به بستر و حریم در آن قانون در ارتباط با نحوه تعیین بستر و حریم رودخانه‌ها و مسیل‌ها... (با اندکی تفاوت) در قانون توزیع عادلانه آب و آئین‌نامه مربوطه تکرار شده، لذا در اینجا از ذکر مفاد قانون آب و نحوه ملی شدن آن خودداری

تعریف جامع از کلمات بستر و حریم ارائه نماییم و سپس نوع مالکیت اراضی واقع در بستر و حریم را به تفکیک بیان نموده و به اهداف اقدامات تعیین و اعلام و حفاظت بستر و حریم رودخانه‌ها و مسیل‌ها اشاره شود.

مفهوم بستر رودخانه: بررسی قوانین و مقررات گذشته تا به حال، نشان می‌دهد بهترین تعریف برای بستر، مخصوصاً در مورد رودخانه‌ها و مسیل‌ها، تعریفی است که در آئین‌نامه ۱۳۵۳ قانون آب و نحوه ملی شدن آن و سپس در آئین‌نامه قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی آمده است که به موجب آنها بستر رودخانه‌ها و مسیل‌ها و انهار طبیعی آن قسمت از رودخانه یا مسیل یا نهر طبیعی است که در حداکثر طغیان معمولی زیر آب می‌رود.

در آئین‌نامه تعیین حد بستر و حریم رودخانه‌ها مصوب سال ۱۳۷۹ بستر را آن قسمت از رودخانه و مسیل و نهر طبیعی بیان کرده که در سیلاب با دوره بازگشت ۲۵ سال زیر آب می‌رود. لیکن به شرکت‌های آب منطقه‌ای اختیارات لازم داده شده که در مواردی که ضرورت ایجاب نماید، بستر با معیار سیلاب کمتر و یا بیشتر از دوره بازگشت ۲۵ سال محاسبه گردد، که با ارسال نقشه‌ها و گزارش توجیهی به وزارت نیرو، مجوز لازم درخواست می‌گردد. در هر حال ملاک قرار دادن سیلاب با تناوب کمتر یا بیشتر از ۲۵ ساله منوط به تأیید وزارت نیرو است.

مفهوم حریم رودخانه: بهترین تعریف برای حریم، در قانون





یا بیشتر از ۲۵ ساله، درخواست مجوز نمایند، که در نهایت منوط به تأیید وزارت نیرو است.

در آئین‌نامه میزان حریم، برای رتق و فتق امور بستر یک تا بیست متر بیان گردیده است، که بسته به مورد طبق نظر کارشناسان وزارت نیرو یا شرکت‌های آب منطقه‌ای از هر طرف از حد بستر باید تعیین و اعلام گردد. در سال ۱۳۸۲ هیئت وزیران طی یک اصلاحیه، در بند (خ) ماده ۱ آئین‌نامه ۱۳۷۹ علاوه بر یک تا بیست متر حریم، برای بهره‌برداری بستر، حریم دیگری به عنوان حریم کیفی به میزان تا یکصد و پنجاه متر از هر طرف از حد بستر تصویب کرد. در این اصلاحیه آمده است که در مورد منابع آبی که، برای مصرف شرب بهره‌برداری می‌شوند حتماً میزان حریم کیفی باید ۱۵۰ متر باشد.

مواد ۲ تا ۵ این آئین‌نامه، نحوه تعیین حد بستر و حریم را در شرکت‌های آب منطقه‌ای بیان می‌کند که چگونه شرکت‌های مذکور با اعزام کارشناس (یا انتخاب مشاور و تصویب گزارش مشاور) حد بستر و حریم را برابر دستورالعمل‌هایی که در قانون و آئین‌نامه به شرح فوق بیان شد، تعیین و به متقاضی اعلام و در مورد سراسری موارد را به طریقی که در متن آئین‌نامه آمده است، آگهی خواهند کرد. اگر چنانچه تا یکماه از تاریخ اعلام یا آگهی، اعتراضی به شرکت آب منطقه‌ای واصل گردد، شرکت مذکور مکلف است موضوع اعتراض را بر اساس تشریفات مقرر در مواد ۳ و ۴ آئین‌نامه، توسط یک

و فقط به مفاد قانون توزیع عادلانه آب و آئین‌نامه مربوطه پرداخته می‌شود:

براساس تبصره ۱ ماده ۲ قانون توزیع عادلانه آب، تعیین پهنای بستر و حریم آن در هر رودخانه، نهر طبیعی، مسیل و مرداب و برکه طبیعی در هر محل، با توجه به آمار هیدرولوژی رودخانه و انهار و داغاب در بستر طبیعی آنها، بدون رعایت اثر ساختمان تأسیسات آبی با وزارت نیرو است.

علاوه بر تأکید بر انحصاری بودن تولید تعیین بستر و حریم به وزارت نیرو (یا شرکت‌های تابعه آن)، در این تبصره قانونی از اهم موضوعات قابل توجه دیگر آن، منظور نمودن شرایط طبیعی در محاسبات مربوط به بستر است. در نظر گرفتن شرایط طبیعی، هم باید در محاسبات هیدرولوژی و سیلاب و هم در محاسبات هیدرولیکی اعمال گردد. به عبارت دیگر عوامل انسانی هر اثری در حوضه و یا آبراهه گذاشته باشند، که در محاسبات هیدرولوژی و هندسه مقاطع و محاسبات هیدرولیکی تأثیر گذارد، باید این اثرات از محاسبات حذف شود.

در آئین‌نامه‌ی مذکور، ضمن تعریف اصطلاحات موجود در متن آئین‌نامه، در ماده ۱ آن سیلاب بر مبنای دوره بازگشت ۲۵ ساله، ملاک محاسبات هیدرولیکی بستر اعلام گردیده است. مگر اینکه شرکت‌های آب منطقه‌ای، در مواردی که ضرورت ایجاب نماید با ارسال نقشه‌ها و گزارش‌های توجیهی به وزارت نیرو برای ملاک قرار دادن دوره بازگشت کمتر و

تولیت تعیین پهنای بستر و صدور مجوز دخل و تصرف و بهره‌برداری از این بسترها را به وزارت نیرو (به تبع آن شرکت آب منطقه‌ای) واگذار نموده است. اگر چنانچه وزارت نیرو (یا شرکت‌های مذکور) اعیانی‌های موجود در بستر و حریم منابع آبی فوق‌الذکر را برای امور آب و یا برق (که امور عام است و کمی و کیفی را شامل می‌شود) مزاحم تشخیص دهد، می‌تواند نسبت به قلع آنها و رفع مزاحمت برابر تشریفات مقرر در تبصره ۴ ماده ۲ قانون مذکور اقدامات قانونی به عمل آورد.

### مالکیت اراضی واقع در حریم رودخانه ها

ماده ۱۳۹ قانون مدنی، مالکیت اراضی واقع در حریم را بیان کرده است. به موجب مفاد این ماده قانونی، حریم در حکم صاحب حریم است و دخل و تصرف در آن بیش از آنچه مقصود از حریم است جایز نیست و صاحب زمین نیز نمی‌تواند در اراضی واقع در حریم اقداماتی نماید که مزاحم حق حریم صاحب حریم گردد.

به عبارت ساده‌تر، اراضی واقع در حریم ملک صاحب زمین است نه ملک صاحب حریم. ولی صاحب زمین نمی‌تواند در آن اقداماتی نماید که مزاحم اعمال حق حریم صاحب حریم گردد. در موارد اختلاف، دادگاه‌های صالحه بر اساس گزارش کارشناسان ذریبط و قاعده لاضرر و لاضرار، رأی صادر می‌نمایند. با توجه به همین توجیه قانونی است که سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، در آخرین بخشنامه خود در سال ۱۳۸۶ به ادارات ثبت اسناد و املاک دستور داده است که در اقدامات ثبت اراضی به نام اشخاص (اعم از حقیقی و یا حقوقی) بستر رودخانه‌ها و مسیل‌ها... از ملک اشخاص کسر و برای الباقی سند صادر نمایند. اما میزان حریم را از اراضی اشخاص کسر نمی‌کنند. بلکه در مدارک ثبتی قید خواهند کرد که وزارت نیرو به تولیت حکومت اسلامی به میزانی که کارشناسان آن وزارتخانه یا شرکت‌های آب منطقه‌ای اعلام می‌نمایند، در اراضی ثبت‌شده، حق حریم (از انواع ارتفاق)

کمیسیون ۳ نفری رسیدگی و رأی قطعی صادر نماید. اگر چنانچه تا یکماه اعتراضی واصل نشد، حد بستر و حریم اعلام شده، قطعی تلقی می‌گردد. بعد از قطعی شدن حد بستر و حریم، لازم است شرکت آب منطقه‌ای، براساس مفاد ماده ۵ آئین‌نامه حدود بستر و حریم را به همراه نقشه‌ها به ادارات ثبت اسناد و املاک محل، بخشداری و نیروی انتظامی اعلام و از دخل و تصرف غیرمجاز در بستر و حریم با همکاری نیروی انتظامی جلوگیری نماید.

در ادامه بند (خ) ماده ۱ آئین‌نامه بستر و حریم مصوب ۱۳۷۹، آمده است که: تغییرات طبیعی رودخانه‌ها و مسیل‌ها و انهار طبیعی در بستر سابق، تأثیری نداشته و بستر سابق کماکان در اختیار حکومت اسلامی است، لیکن حریم برای آن منظور نخواهد شد. در ماده ۸ آئین‌نامه از این نوع بسترها، به عنوان بستر مرده نام برده شده است.

### مالکیت اراضی واقع در بستر رودخانه ها و

#### مسیل‌ها

همانطور که ذکر شد بر اساس مفاد ماده ۲ قانون توزیع عادلانه آب، بستر رودخانه‌ها و مسیل‌ها، انهار طبیعی، کانال‌های عمومی، مرداب و برکه‌های طبیعی در اختیار حکومت اسلامی است.

بنابراین براساس ماده قانونی فوق که مصوب مجلس شورای اسلامی و مورد تأیید شورای نگهبان است، مالکیت اشخاص اعم از حقیقی و یا حقوقی، دولتی و یا غیردولتی بر بستر رودخانه‌ها و مسیل‌ها و کانال‌های عمومی، مرداب و برکه‌های طبیعی مردود است و به هیچ وجه وجاهت قانونی ندارد. بلکه اراضی واقع در این بسترها (اعم از بستر فعال، مرده یا متروک) در اختیار حکومت اسلامی و به عبارت دیگر مشترکات محسوب می‌گردد. لازم است توجه شود که قانون‌گذار، براساس تبصره‌های ۱، ۳ و ۴ ماده ۲ قانون مذکور،



دارند و براساس این حق است که در اراضی واقع در حریم فنی و یا حریم کیفی منابع آب فوق، اشخاص هر گونه تغییر کاربری را باید پس از استعلام و کسب نظر وزارت نیرو انجام دهند تا مانع حق حریم (کمال ارتفاع از بستر) نشوند.

## بررسی قوانین و مقررات حفاظت بستر و حریم و صدور مجوز دخل و تصرف و بهره‌برداری از آنها

در ارتباط با حفاظت بستر و حریم رودخانه‌ها و مسیل‌ها، انهار طبیعی و یا مرداب و برکه‌های طبیعی، با توجه به رفتارشناسی آنها به منظور بهره‌برداری بهینه کمی و کیفی از بستر و پتانسیل‌های موجود در آن، که مهمترین این پتانسیل‌ها، منابع آب می‌باشد، همچنین جلوگیری از خسارات احتمالی از جمله خسارات ناشی از طغیان، اصولاً دو روش متقابل هم وجود دارد. در این خصوص برای دستیابی به اهداف کمی و کیفی و توسعه پایدار، لازم است از هر دو روش استفاده کرد. اینکه در کدام بازه، کدام روش بر دیگری برتری دارد، بسته به مورد داشته و مطالعات هیدرومورفولوژیک و رفتارشناسی رودخانه‌ها و مسیل‌ها آن را مشخص می‌کند. روش اول: جهت جلوگیری از خسارات کمی و کیفی و جانی و مالی، آب را از انسان‌ها و قلمرو زندگی آنها دور کنیم. روش دوم: انسان‌ها را جهت جلوگیری از خسارات کمی و کیفی و جانی و مالی از آب دور کنیم.

در روش اول، کارشناسان اکثراً از اقدامات سازه‌ای بهره می‌گیرند که با در نظر گرفتن ریسکی که برای حفاظت تأسیسات مجاور رودخانه‌ها و مسیل‌ها و سواحل می‌پذیرند، طغیان آب را از قلمرو زندگی انسان‌ها دور کنند. در روش دوم، کارشناسان اکثراً از اقدامات غیرسازه‌ای استفاده می‌کنند که با اعمال این اقدامات، انسان‌ها را در حد ریسک پذیرفته‌شده، از رودخانه و طغیان آب آن دور نگهدارند و شرایط را برای اکوسیستم و زیست بوم منطقه متعادل نگهدارند. البته به اجمال اشاره می‌شود که امروزه متخصصین،

مخصوصاً اساتید هیدرولوژی و مهندسی رودخانه به این نتیجه رسیده‌اند که اقدامات مربوط به روش دوم برای اهداف بهره‌برداری بهینه و حفظ تعادل محیط زیست و توسعه پایدار بر روش اول برتری دارد. مگر در موارد خاصی، که شرایط هیدرومورفولوژیک بناچار روش اول را دیکته کند که در آن صورت نیز، پس از ارزیابی زیست‌محیطی، طرح سازه‌ای را طراحی و به مرحله اجرا در می‌آورند.

پس از آنالیز وضعیت به شرحی که اشاره شد، از نظر فنی و تجزیه و تحلیل حقوقی مساله، برای حل نابسامانی‌ها و تنش‌های حقوقی و اجتماعی لازم است توجه داشته باشیم که برای اعمال قوانین و مقررات در حل این معضلات نیز دو روش جداگانه به شرح ذیل وجود دارد:

۱. روش مدیریت تعامل برای اعمال قوانین و مقررات  
۲. روش برخورد قانونی از طریق مراجع قضایی و انتظامی  
مجدداً لازم است تأکید شود که اساسی‌ترین و کلیدی‌ترین مواد قانونی در ارتباط با حفاظت بستر و حریم رودخانه‌ها، تبصره ۳ ماده ۲ قانون توزیع عادلانه آب، که بیان می‌کند ایجاد هر نوع اعیانی و حفاری و دخل و تصرف در بستر رودخانه‌ها و مسیل‌ها و... ممنوع است مگر با اجازه وزارت نیرو. همچنین ماده ۴۸ و تبصره آن در قانون مذکور، در ارتباط با ضرورت اخذ مجوز و نظر وزارت نیرو، قبل از برداشت شن و ماسه و خاک‌رس و سایر مصالح رودخانه‌ای از بستر و حریم منابع فوق و رعایت شرایط مندرج در مجوزها و تبصره ۴ ماده ۲ قانون مذکور می‌باشد.

اگر چنانچه وزارت نیرو، اعیانی‌های موجود در بستر و حریم رودخانه‌ها و مسیل‌ها و انهار و... برای امور مربوطه به آب و برق را مزاحم تشخیص دهد به مالک یا متصرف، اعلام خواهد کرد تا در ظرف مدت معینی نسبت به قلع اعیانی و رفع تصرف اقدام نماید. در صورت استنکاف، وزارت نیرو با اجازه و نظارت دادستان یا نماینده او، نسبت به قلع اعیانی و رفع تصرف اقدام خواهد کرد و



خسارت برابر مواد ۴۳ و ۴۴ قانون فوق‌الذکر، پرداخت خواهد شد.

لایحه قانونی رفع تجاوز از تأسیسات آب و برق کشور مصوب ۱۳۵۹ شورای انقلاب نیز نشان می‌دهد که قانون‌گذار، به اهمیت حفاظت منابع آب و قدرت رفع مزاحمت توسط وزارت نیرو واقف بوده و لایحه قانونی فوق از قوانین بسیار کلیدی، در حفاظت منابع آب سطحی و بستر و حریم این منابع به شمار می‌رود. آیین‌نامه ۱۳۷۹ مربوط به بستر و حریم مصوب هیئت وزیران نیز، نحوه اجرای مفاد تبصره‌های ۱، ۲، ۳ و ۴ قانون توزیع عادلانه آب را به تفصیل بیان نموده است. در مواد ۴۶ و ۴۷ قانون توزیع عادلانه آب نیز اختیارات کافی به سازمان حفاظت محیط‌زیست داده شده که از آلودگی بستر و حریم و منابع آب موجود در آن، جلوگیری و متخلفین را تا دفع ضرر از نظر کیفیت منابع آب، تحت تعقیب قرار دهد. در مواد ۱۰۴، ۱۰۶ و ۱۳۴ قانون برنامه سوم نیز، در ارتباط با پایش و حفاظت کیفی منابع آب و بستر و حریم آنها اختیارات و تولیت‌های لازم به سازمان حفاظت محیط‌زیست و وزارت نیرو داده شده است.

از طرف دیگر، در ارتباط با پیشگیری از سیل و مبارزه با خطرات آن نیز، در قانون ۱۳۸۴ پیشگیری از سیل و همچنین قانون کاهش اثرات بلایای طبیعی مصوب ۱۳۷۰ و نیز طرح جامع امداد و نجات کشور، وظایف وزارت کشور به عنوان متولی اصلی پیشگیری و کاهش خسارات سیل و سایر ارگان‌ها از جمله وزارت نیرو، هلال‌احمر، سازمان جهاد کشاورزی، سازمان هواشناسی، نیروهای نظامی و انتظامی و ... به تفصیل بیان شده است.

در ارتباط با حفاظت عرصه‌های طبیعی و ملی کشور، که بستر و حریم رودخانه‌ها و مسیل‌ها از آن متأثر می‌شوند (جنگل‌ها، مراتع، اکوسیستم‌ها و چشم‌اندازهای طبیعی دیگر مانند کوه‌ها و دره‌ها و ...)، نیز قوانین کافی در ارتباط با تولیت‌های سازمان جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط‌زیست، سازمان مسکن و شهرسازی، سازمان گردشگری و ... وضع گردیده است. در این رابطه، قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع، تبصره ۶۶ قانون بودجه سال ۱۳۶۳، مصوبه شورای عالی شهرسازی و معماری، قانون حفاظت و بهسازی محیط‌زیست و ... در مراجع قانون‌گذاری کشور وضع گردیده و تجزیه و تحلیل قوانین و مقررات نشان می‌دهد که اکثر مواد و تبصره‌های این قوانین در حال حاضر ناسخ و قابل اجرا می‌باشد.

## قوانین و مقررات مربوط به نحوه استملاك اراضي حاشیه رودخانه‌ها، مسیل‌ها و انهار طبیعی

به طور کلی از نظر نوع مالکیت اراضی حاشیه رودخانه و مسیل‌ها در سه دسته به شرح ذیل قرار می‌گیرند:

۱- اراضی که طبق نقشه‌های مشخص‌کننده حد بستر و حریم قانونی، بستر رودخانه یا مسیل یا نهر طبیعی اعلام

گردیده است اعم از بستر فعال، بستر مرده یا بستر متروکه.  
۲- اراضی که طبق نقشه‌های مشخص‌کننده حد بستر و حریم قانونی، در حریم رودخانه‌ها، مسیل‌ها یا انهار طبیعی قرار گرفته‌اند.

۳- اراضی که طبق نقشه‌های مشخص‌کننده حد بستر و حریم قانونی، در خارج از محدوده حریم رودخانه‌ها، مسیل‌ها یا انهار طبیعی قرار گرفته‌اند.

اراضی دسته اول طبق ماده ۲ قانون توزیع عادلانه آب در اختیار جمهوری اسلامی ایران است و از نظر مالکیت در واقع مشترکات محسوب می‌گردند. بر اساس تبصره‌های ذیل ماده قانونی مذکور تولیت حفاظت و صدور مجوز بهره‌برداری و دخل و تصرف در این‌گونه اراضی به وزارت نیرو محول گردیده است. بنابراین ایجاد هر نوع اعیانی، حفاری و دخل و تصرف در این اراضی بدون اجازه وزارت نیرو ممنوع تلقی می‌گردد.

همان‌طور که بیان گردید، امکان استملاک و تصرف آنها توسط اشخاص حقیقی و یا حقوقی بر اساس مواد ۷، ۸ و ۱۰ آیین‌نامه مربوط به بستر حریم ۱۳۷۹ و با عقد قرارداد اجاره با وزارت نیرو یا شرکت‌های آب منطقه‌ای ذی‌ربط و با رعایت مفاد مواد مذکور میسر می‌گردد. با توجه به اهمیت نحوه بهره‌برداری از بستر رودخانه‌ها مطالعه و ضرورت مراعات مقررات مصوب، عین مواد ۷، ۸ و ۱۰ آیین‌نامه به شرح ذیل بیان می‌گردد.

ماده ۷: کشت موقت با مجوز کتبی و قبلی شرکت آب منطقه‌ای ذی‌ربط به صورت اجاره و رعایت اولویت برای مجاوران بلا مانع است، ولی مستأجر به هیچ وجه حق ایجاد اعیانی و غرس نهال و درخت به جز زراعت سطحی را ندارد. در صورت تخلف اراضی مسترد و از فعالیت وی جلوگیری خواهد شد. شرکت آب منطقه‌ای ذی‌ربط باید در اجاره نامه قید کند که در صورت بروز هرگونه خسارت ناشی از سیل و نظایر آن هیچ‌گونه مسؤولیتی نخواهد داشت.

تبصره: استفاده از مقررات این ماده در موارد اراضی بستر بالادست سدها شمول ندارد.

ماده ۸: چنانچه بستر رودخانه، نهر طبیعی و مسیل به صورت طبیعی تغییر نماید و باقیمانده بستر که بستر مرده نامیده می‌شود و کماکان در اختیار دولت است، برای اجرای طرح‌های آب و برق قابل استفاده نباشد، با حدود مشخصی از طریق وزارت نیرو به دستگاه متقاضی به صورت اجاره واگذار و نحوه آماده‌سازی، کناره‌بندی و سایر شرایط مربوط در سند واگذاری قید خواهد شد.

ماده ۱۰: چنانچه امکان دیواره‌سازی و استفاده از اراضی مازاد بستر برای مجاوران وجود داشته باشد، شرکت آب منطقه‌ای ضمن مشخص کردن مجاوران رودخانه یا نهر یا مسیل یا مرداب یا برکه طبیعی، مشخصات دیواره و مقدار زمین‌هایی را که در اثر دیواره‌سازی حاصل می‌شود، معلوم و به مجاوران اعلام خواهد نمود تا در صورت تمایل به شرکت آب منطقه‌ای



مراجعه و یا قبول شرایط و مشخصات دیواره‌سازی برای اخذ اجازه مربوط اقدام نماید. بستر واقع در پشت دیواره احداثی در اختیار دولت جمهوری اسلامی ایران است.

شرکت آب منطقه‌ای می‌تواند پس از تأمین میزان حریم که بلافاصله بعد از دیواره احداثی شروع می‌شود، باقیمانده بستر را به سازنده دیوار یا در صورت عدم تمایل سازنده، به دیگران اجاره دهد.

اعمال مفاد ماده فوق‌الذکر در مطالعات بستر و حریم رودخانه‌ها و مسیل‌ها بسیار اهمیت دارد و در بازه‌هایی از رودخانه‌ها و مسیل‌ها که در محدوده شهرها و روستاها قرار گرفته‌اند مسائل مربوط به کانالیزه کردن رودخانه‌ها احداث دیواره با مجوز شرکت‌های آب منطقه‌ای و استفاده از بستر آزاد شده در پشت دیواره‌ها بیشتر از مناطق دیگر مصداق دارد به طوری که در تصویب‌نامه سال ۱۳۷۰ شورای عالی شهرسازی و معماری این موضوعات مورد توجه بوده است، زیرا مفاد ماده ۱۰ آیین‌نامه بستر و حریم سال ۱۳۷۹ قبل از ماده ۲ آیین‌نامه بستر و حریم قانون آب و نحوه ملی شدن آن مصوب ۱۳۵۹ و آیین‌نامه قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۷۰ وزیر نیرو آمده است.

در اراضی خارج از محدوده شهرها نیز وزارت نیرو به همان ترتیب در مورد دیواره‌های احداثی در بستر و امکان واگذاری اراضی آزاد شده برای کاربری مناسب و به صورت اجاره اتخاذ تصمیم خواهد کرد.

ماده ۱۳: وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی، شهرداری‌ها، سازمان‌ها و نهادهای وابسته به دولت مکلفند قبل از اجرای طرح‌های مربوط به خود و صدور پروانه لازم، بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی را استعمال نمایند. هر نوع تصرف و حریم منوط به موافقت کتبی و قبلی وزارت نیرو است. متخلفان از این ماده طبق مقررات موضوعه تعقیب و مجازات خواهند شد.

اراضی دسته دوم یعنی اراضی که در محدوده حریم قانونی اعلام شده قرار دارند، همان‌طوری که در بحث حریم اشاره شد در استملاک صاحبان اراضی است. اما از طرف دیگر در حکم ملک صاحب حریم وزارت نیرو به نمایندگی از حکومت جمهوری اسلامی ایران هستند. بنابراین هرگونه دخل و تصرف در این اراضی از یک طرف مستلزم رضایت و موافقت کتبی و قبلی وزارت نیرو است از طرف دیگر منوط به رضایت مالک صاحب زمین است. چنانچه صاحب زمین و وزارت نیرو، هم در موقع دخل و تصرف در این نوع اراضی طبق قاعده حقوقی لاضرر و الاضرار حق مالکیت و حق ارتفاق یکدیگر را رعایت خواهند کرد.

اراضی دسته سوم: یعنی اراضی که در خارج از بستر و حریم رودخانه‌ها، مسیل‌ها، انهار طبیعی و ... قرار دارند

در واقع در اختیار مالکین شرعی و قانونی حقیقی و یا حقوقی آنها هستند و وزارت نیرو در صورت نیاز به استملاک این نوع اراضی برای طرح‌های مربوط به خود، از جمله طرح‌های حفاظت، مهندسی رودخانه و سواحل، کلیه قوانین و مقررات مصوب در ارتباط با تملک اراضی برای اجرای برنامه‌های عمومی، عمرانی دولت را رعایت نماید.

## رویکرد کلی

تبصره یک ماده ۲ قانون عادلانه آب اساسی‌ترین تکیه‌گاه حقوقی برای تعیین حد بستر و حریم رودخانه‌ها و مسیل‌ها و انهار طبیعی و مرداب و برکه‌های طبیعی در هر محل در سطح کشور است. بررسی آمار هیدرولوژی رودخانه‌ها، مسیل‌ها، انهار و داغاب در بستر طبیعی آنها بدون در نظر گرفتن اثر ساختمان تاسیسات آبی، اصلی‌ترین ملاک برای انجام محاسبات و در نهایت تعیین این حد و بستر و حریم می‌باشد.

بدیهی است که با توجه به پیچیدگی رفتار هیدرومورفولوژیک رودخانه‌ها و مسیل‌ها، تفصیلی کردن بررسی‌ها بر اساس معیارهای حقوقی فوق، نیاز به تدوین آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های ذیربط دارد. بر این اساس است که قانون‌گذار در ماده ۵۱ قانون فوق‌الذکر ضرورت تدوین این آیین‌نامه‌ها را متذکر گردیده است و بر این اساس وزارت نیرو آیین‌نامه این تبصره قانونی را نیز تدوین و در سال ۱۳۷۹ به تصویب هیئت وزیران رسانده است.

همانطور که در بخش‌های گذشته ارائه شد، بند "ج" ماده "۱" آیین‌نامه ۱۳۷۹ و بند "خ" همان ماده، بستر و حریم رودخانه‌ها و مسیل‌ها را به تفصیل بیان نموده و معیارهای تعریف، تشخیص و تعیین بستر و حریم را شفاف‌تر کرده است و در الحاقیه مصوبه ۱۳۸۲ هیئت وزیران علاوه بر حریم برای رتق و فتق امور بهره‌برداری بستر رودخانه‌ها و مسیل‌ها و انهار حریم دیگری تحت عنوان حریم کیفی تعریف گردیده است. مواد ۲، ۳، ۴، ۴ و ۵ آیین‌نامه نیز تشریفات برنامه‌ریزی و انجام محاسبات تعیین و اعلام بستر و حریم رودخانه‌ها و مسیل‌ها را تا قطعی شدن آن پس از رسیدگی به اعتراضات احتمالی به طور مشروح بیان نموده است.

با توجه به مواد قانونی فوق‌الذکر رسیدن به یک آرامش فکری برای ساکنین حاشیه رودخانه‌ها، اعمال قوانین می‌تواند منشاء آرامش اجتماعی و جلوگیری از تنش‌های بعدی ناشی از خسارت سیلاب شود که ضرورت دارد هم از طرف دستگاه‌های اجرایی و هم از طرف ساکنین حاشیه رودخانه‌ها رعایت گردد تا شاهد بروز خسارت کمتری در مواقع وقوع سیلاب شویم.

## مسابقات ورزشی در رشته‌های مختلف بمناسبت هفته دفاع مقدس برگزار شد

جشنواره فرهنگی ورزشی گرامیداشت هفته دفاع مقدس با رویکرد مشارکت حداکثری همکاران و خانواده‌های ایشان با برنامه‌ریزی صورت گرفته در شورای فرهنگی و هیأت ورزش طراحی و طی هفته دفاع مقدس برگزار گردید. این مسابقات که در رشته‌های فوتسال، والیبال، طناب‌کشی (خانم‌ها و آقایان) و آمادگی جسمانی (خانم‌ها و آقایان) با شور، نشاط و هیجان خاصی که نشان از علاقه‌مندی همکاران محترم بود، برگزار گردید.

